БАРЫ ДА УЬЛКЕЛЕНИ ПРОЛЕТАРЛАРЫ, БИРЛЕШИГИЗ!

ЛЕНИН ЁЛУ

1918-нчи йылны апрель айындан башлап чыгъарыла

ТАЛАТГЮН 6 МАРТ 1990

№ 28 (10514)

Багъасы 3 кепек

КПСС-ни ОБКОМУНУ, ДАГЪЫСТАН АССР-ни ОЬР СОВЕТИНИ ВА МИНИСТРЛЕР СОВЕТИНИ ОРГАНЫ
ОРГАН ОБКОМА КПСС, ВЕРХОВНОГО СОВЕТА И СОВЕТА МИНИСТРОВ ДАГЕСТАНСКОЙ АССР

ЛЕНИНСКИЙ ПУТЬ

ТЮРЛЕНИВЛЕГЕ ИНАМЛЫКЪ БУЛАН

ТАСС-ны мухбири СССР-ни Оьр Советини 1-нчи мартда оьтгерилген жыйыныны гьакъында англатыв бермекни М. С. Горбачёвгъа тилеген.

М. С. Горбачёв булай деген: «Закавказье регионлагъы гьаллагъа багъышлангъан экинчи жыйын болду. Ол ябыкъ юрюлгенликни гьисапгъа алмакъ булан мен янгыз мунда тувулунгъан четим масъалалагъа депутатлар уллу муштарлылыкъ булан къарагъанлыгъын, адамлар да оьлген къайгъылы агьвалатлар болгъанлыгъы гьакъында уллу къыйналыв булан сёйлегенлигин эсгермеге болур эдим. Онгайлы гелгенлиги булан пайдаланып, оьлгенлени къардашларына ва ювукъларына, январны шо гюнлеринде къайгъы ва балагь къопгъанланы барысына да оьзюмню къыйналагъанымны бирдагъы керен билдирмеге сюемен.

Озокъда чы, арагъа салып ойлашывну вакътисинде гьар бир къайдада болуп да гьислени гётеривню ва артывну болмай къалмады, тек депутатланы авадан пайы да алгъа къарама къаст этегенлик, азербайжанлылагъа ва эрменилеге барышмакъны ёрайгъанлыкъ бар эди. Шогъар байлавлу къарарны ахыргъа ерли ишлетмеге ва сонг буса жыйынланы бирисинде къабул этмеге разилешдик.

Совет адамланы гьислерин гёрсетеген СССР-ни халкъ депутатларыны, Оьр Советини къастлары Азербайжанны ва Арменияны халкъларыны гьакъылларында ва юреклеринде сесленив табар деп гьакъ юрекден умут этемен. Узакъ къалмай яхшы якъгъа багъып тюрленивлер болажагъына инанмагъа сюемен».

Директорну бсянлыгъы

Умутлары уллу, хыяллары хыйлы

Къаягент районда «Кировский» совхозну загьматчылары гелишип ишлей, гёрмекли гьасиллеге етише. Артдагъы йылларда къазанылгъан гьасиллерин гьисапгъа алсакъ да, олар районда ёрукълу кюйде алгъа барагъанны эслежекбиз. Озокъда, шону себеплери де бар.

Пайдалы затны оьзге хозяйстволаны членлери де билсе яхшы деген муратда биз шо совхозну директору Къурбан Гьабибов булан лакъырлашдыкъ. Ол бизин соравлагъа берген жавапланы къысгъача маънасын сизге де аян этебиз.

— Къурбан Омарович, сизин ташмагъа бек къыйын экен.

— Ишлер кёп. Бир ерде токътап, ял алмагъа чола да тюшмей.

— Токътамай, айлангъан булан пайда боламы?

— Бир-бирде бола, бир-бирде буса, тутгъан мурадынга етишмей, сыныгъып къайтмагъа тюше.

— Неге?

— Къайсын-бирин айтайым. Четим этеген затлар аз тюгюл. Эгер олар аз болгъан буса, оьзюбюзню гючюбюз булан да алдын алажакъ эдик.

— Умуми гьасиллеригиз чи яман тюгюл.

— Тюз. Тек къаршыламагъан кемчиликлени тамуруйдан тайдырмагъа имканлыкъ болса, олар дагъы да [illegible] артажакъ эди.

— Орта гьисапда гьал нечикдир?

— Битинроссия социалист ярышында къазангъан гёрмекли натижаларыбыз учун он экинчи бешйыллыкъны учюнчю йылында бизин совхоз РСФСР-ни Министрлер Советини ва ВЦСПС-ни гёчюрюв Къызыл байрагъы булан савгъатланды. Ортакъ чалышывну на- [illegible]

...май къалабыз. Гьар йиберилген тергевсюзлюгюбюз де тувра барып загьматчыны юрегине тие, гёнгюн буза. Коллектив булан ишлейген адам бу агьамиятлы затны гьар сагьат, гьар минут эсде сакъламагъа борчлу.

Сёз ёругъуна бир мисал гелтирейим. Совхозну юзюмлюклерини бир бойларында гьар гектардан алынагъан тюшюм 108, 5 центнерге етише. Марият Камилова башчылыкъ этеген 2 номерли бригаданы ишчилери буса тюшюм береген борлаларыны гьар гектарындан 151,7 центнерге ювукъ юзюм алгъан. Пачалыкъгъа юзюм сатып берив планын 190,6 процент этип толтургъан.

Муса Къурбанов башчылыкъ этеген бригаданы коллективи де тюшюм къайтарывну планын 150,6 процентге тамамлагъан. Булай яхшы гьасиллеге етишгенлер дагъы да бар. Шолай тизив ишлеген юзюмчюлени загьматын тийишли даражада къыйматламаса болмай. Гьар ким оьзюню гьасиллерине гёре къыйматланмаса, коллективде [illegible]

...талында юртну айры-айры ерлерине ичеген сув учун быргъылар тартылып битежек. Имканлыкъ болса, гьар ожакъны айрыча сув булан таъмин этмеге де къаражакъбыз. Шону булан бирге юртлулар учун табии газ да тартылып тура. Булар — юрт ерлерде яшайгъанлар умутсуз кюйде гёзлейген аслу масъалалар.

Юртну ичин онгарывдан да хантав тюгюлбюз. Дербент районну Жимигентдеги ПМК-сыны къуллукъчулары булан сёйлешип, орамларыбызны гьалын яхшылашдырмагъа токъташгъанбыз. Демек, чакъны чирчикли гюнлеринде юртлулар талчыкъмай, тартынмай къуллукъларына бармагъа болажакъ.

Ювукъ йылланы ичинде буса тизив культура ожакъ, яшлар учун ясли, хозяйствогъа кантор къурмагъа хыялыбыз бар. Загьматчыланы медицина талапларын бирден-бир яхшы кютмек муратда участка больница къурмагъа да сюебиз.

Совхозда намуслу кюйде загьмат тёгеген яшоьрюмлер учун яшавлукъ уьйлер къурмагъа да башлажакъбыз.

— Гьасили, юртлулагъа инамлы ишлемеге кюрчю бар.

— Инамлы кюрчю болгъан чакъы, айтгъан сёзюнг де яхшы тутула, якъчыларынг да кёп бола. Бизин ишибизде буса шо — инг де агьамиятлы зат.

— Халкъны ишге къуршалыву нечикдир?

— 80 [illegible]

Орбитада тиркешдирив

ТАСС-ны БИЛДИРИВЮ

1990-нчы йыл 3-нчю мартда москва заманы булан 04 сагьат 05 минутда «Прогресс М-3» деген юк ташыйгъан гемени «Парахатлыкъ» деген пилотлашдырылгъан комплекс булан тиркешдиривю яшавгъа чыгъарылгъан.

Бир-бирни излев, ювукълашыв, тиркешдирив борт автоматиканы кёмеги булан яшавгъа чыгъарылгъан. Шо ишлеге учувну ишин юрютеген центрдан ва космонавтлар Анатолий Соловьёвну, Александр Баландинни янындан тергев юрюлген.

«Прогресс М-3» деген геме комплексге «Квант» деген модульну янындан таба тиркешдирилген. Орбитагъа станцияны бирлешген двигатель установкасы учун ягъарлыкъ, продукталар, сув, ясандырывлар, аппаратлар ва почта етишдирилген.

Телеметрический информацияны маълуматларына ва экипажны докладларына гёре пилотлашдырылгъан комплексни борт системалары тийишли кюйде ишлей.

Анатолий Соловьёвну ва Александр Баландинни гьалы яхшы.

ЯНГЫРТЫП КЪУРУВ ВА ДЕМОКРАТИЯ УЧУН

Сайлавлар нени гёрсетди?

Магьачкъалада республика ДОСААФ-ны бинасында ерлешген 10 номерли сайлав участкада сайлавланы къызгъын вакътиси. Уллу залны бир боюнда ерлешген столланы артында участка комиссияны членлери олтургъан. Сайлавчулар, олардан беш тюрлю тюсдеги бюллетенлер де алып, тавуш береген кабиналаны алдында оьз гезигин къаравуллап токътайлар. Неге тюгюл, кабинагъа гирген адам, чыгъып битмей, узакъ къала. Очередде токътагъан тышдагъылар да шо заманны ичинде ялкъмайлар: бюллетенлердеги язывланы тергевлю гёзден гечире, бир-бирине ону-муну сорай. Сабурлукъ этмей, шо ерине оьзлер ушатмайгъан кандидатланы фамилияларын бузагъанлар да бар.

«Дагнефть» бирлешивде бёлюкню начальниги Б. Алыпкъачев — участка комиссияны председатели. Ону ягъына соравлар булан гелегенлер [illegible] лы эки сагьатдан да къолай бола. Нечикдир ишни барышы? — деп сорайбыз.

— Мен сайлавларда участка комиссияны члени гьисапда алдагъы йылларда да ортакъчылыкъ этгенмен. Тенглешдирип айтсам, бу сайлавлар — жамият яшавда янгы агьвалат. Шону яхшы янлары да, яман янлары да бар. Бизин участканы сайлавчулары алагъан бюллетенлени барында да альтернатив кандидатланы фамилиялары бар. Демек, сайлавчулар сайлап болажакъ. Бу — яхшы. Тек кёбюсю сайлавчулар айры-айры бюллетенлердеги кандидатланы бирисин [illegible], кимге тавуш бережегин билмей, кабинаны ичине гиргенде ойлашып къалалар. Муна бу — яхшы тюгюл, — дей ол.

Озокъда, газетлер, телевидение, радио бары да кандидатланы гьакъында айтып болмай. Кандидатланы тамлагъа ябушдурулгъан автобиографияларын охуп, сайлап этме бек [illegible] ры буса, эгизлер йимик, бир-бирине бек ошай.

Кабиналаны алдында гиччирек очар этип токътагъан сайлавчуланы лакъырына къулакъ асабыз.

— Шу бюллетендегилени бирин де танымайман. Барысын да бузажакъман, — дей бири.

— Ишлейген ерине къарап да, кимден нечик депутат болажакъны токъташдырма бажарыла, — деп къоша бирдагъысы.

Бир затланы сорап гелгенлеге англатыв берген сонг, Б. Алыпкъачев бизин булангъы лакъырын узата:

— Гетген йыл СССР-ни халкъ депутатларын сайлайгъанда сайлавчуланы 81 проценти ортакъчылыкъ этди. Тюзю, о заман бир-биревлер танышы-билиши, къардашы-къурдашы учун да тавуш берегени ёлгъа йибериле эди. Гьали де болуп гете бир адам оьзгеси учун тавуш береген гезиклер. Тек шо оьзге адам- [illegible] майгъанына инамлы себеп бар буса.

Кабиналаны алдында къолундагъы бюллетенлеге тикленип токътагъан тамазагъа:

— Гьар мандатдан оьзюгюз сайлажакъ депутатны танныйсыздыр? — деп сорайбыз.

— Воллагь танымайман район ва шагьар Советге кандидатланы бирисин де.

— Буса нечик этежексиз дагъы?

— Кабинагъа гиргенде ойлашып къарарман.

Мунда сайлавларда ортакъчылыкъ этегени биринчи керен тюгюл адам шоссагьат эс [illegible] бирдагъы [illegible] баба. Шо да — сайлавланы барышына къарайгъан жамият тергевчюлер ва кандидатланы инанылгъан адамлары. Олар: «Тавушланы санап битмей туруп, гетме хыялыбыз ёкъ», — дейлер.

Магьачкъаладагъы таксопаркны загьмат коллективини [illegible] Каландаровгъа тавуш беривню барышын нечик гёрегенни айтмакъны тилегенде, ол:

— Мен таксопаркны врачы Магьаммат Дагазиевни инанылгъан адамы да дюрмен. Иш ёлдашларым сайлавларда тергевчю болмакъны да магъа инангъан. Буссагьатгъы шунда мен ушатмайгъан бир нече зат бар. Орамларда сайлавлар оьтгерилеген ерни гёрсетеген хас белгилер ёкъ. Бюллетенлени ва оланы гьарисиндеги кандидатланы кёплюгю булай затлагъа уьйренмеген сайлавчуланы адашдыра, — дей.

Сайлавлар тамамланма бир сагьатлар къалгъанда, сайлав участкада биз бирдагъы керен болдукъ. Участка комиссияны членлери ва жамият тергевчюлер ахшам болгъунча, гиччи урналар булан авруйгъан сайлавчуланы уьйлерине барып, оланы да сайлавларда ортакъчылыкъ этивюн болдургъан. Узакъ къалмай тавуш беривню ахырынчы натижалары белгили болажакъ.

Р. ГЬАРУНОВ,
[illegible] мухбирибиз.

[illegible] гюл. Эгер олар аз болгъан буса, оьлюбюзню гючюбюз булан да алдын алажакъ эдик.

— Умуми гьасиллеригиз чи яман тюгюл.

— Тюз. Тек къаршылашагъан кемчиликлени тамурундан тайдырмагъа имканлыкъ болса, олар дагъы да [illegible]

— Орта гьисапда гьал нечикдир?

— Бютюнроссия социалист ярышда къазангъан гёрмекли натижаларыбыз учун он экинчи бешйыллыкъны уьчюнчю йылында бизин совхоз РСФСР-ни Министрлер Советини ва ВЦСПС-ни гёчювчю Къызыл байрагъы булан савгъатланды. Ортакъ чалышывну натижасында пачалыкъгъа гёз алгъа тутулгъан 3247 тонналы орнуна 3726 тонна оьр сан якълы юзюм сатмагъа болдукъ. Хозяйствону ишчилери болдургъан юзюмню гьар центнери совхозгъа 33,3 манатгъа токътады. Умуми кюйде 622 минг манат таза хайыр алынды.

— Гетген йыл?

— Гетген йылгъы гьасиллерибиз де тергевню тарта. Айтагъаным, юзюмлюклерибизни гьар гектарындан план булан белгиленген 74 центнерни ерине 87 центнер тюшюм алынды. Пачалыкъгъа 4 минг тонна оьр сан якълы юзюм сатылды. Шо план булан токъташдырылгъанындан 758 тоннагъа кёп.

— Мадар.

— Озокъда. Белгиленгенинден бир салкъын юзюмню артыкъ оьсдюрмек де тынч иш тюгюл. Гьар гюнлер булан борлаланы арасында айланагъанлар шону ахтигин яхшы биле. Тек биз буса тюшюм учун тёгюлген къыйынны гьар заман да тийишли даражада къыйматлап бажар[illegible] ва башчылыкъ этеген 2 номерли бригаданы ишчилери буса тюшюм береген борлаларыны гьар гектарындан 151,7 центнерге ювукъ юзюм алгъан. Пачалыкъгъа юзюм сатып берив планын 190,6 процент этип толтургъан.

Муса Къурбанов башчылыкъ этеген бригаданы коллективи де тюшюм къайтарывну планын 150,6 процентге тамамлагъан. Булай яхшы гьасиллеге етишгенлер дагъы да бар. Шолай тизив ишлеген юзюмчюлени загьматын тийишли даражада къыйматламаса болмай. Гьар ким оьзюню гьасиллерине гёре къыйматланмаса, коллективде оьсювге генг ёл ачылмас, алгъа барыв таъмин этилмес.

— Буса сиз халкъны гёнгюн гётеривню айрыча гьисаплайсыз.

— Айрычамы билмеймен, тийишли даражада гьисапгъа алмакъны яныман. Неге десегиз, загьматчы халкъ ругьланмаса, адамшавлу гьасиллеге етишмеге къыйын. Шону биз оьтген йылланы мисалларындан да гёрюп турабыз. Оьзлени ишинде къаршылашагъан мисаллардан толу кюйде гьасил чыгъармагъа къарамайгъанлар ёрукълу оьсювден магьрюм къалыр.

— Этилген ишлеригизни бир-экисин эсгермеге бажарылмасмы?

— Неге бажарылмай? Биринчилей, яшланы охуву учун онгайлыкълар болдурмагъа къарадыкъ. Алдын башгъа муратларда пайдаландырылагъан бинаны ярашдырып, тийишли талаплагъа гёре онгарып, гьар тюрлю ясандырывлар салып, яшланы ихтиярына бердик. Гьали шонда яшлар билим алывун узата.

Бу йылны биринчи квар[illegible]гъа кантор къурмагъа [illegible]лыбыз бар. Загьматчыланы медицина талапларын бирден бир яхшы кютмек муратда участка больница къурмагъа да сюебиз.

Совхозда намуслу кюйде загьмат тёгеген яшоьрюмлер учун яшавлукъ уьйлер къурмагъа да башлажакъбыз.

— Гьасили, юртлулагъа инамлы ишлемеге кюрчю бар.

— Инамлы кюрчю болгъан чакъы, айтгъан сёзюнг де яхшы тутула, якъчыларынг да кёп бола. Бизин ишибизде буса шо — инг де агьамиятлы зат.

— Халкъны ишге къуршалыву нечикдир?

— 80 процентге етише. Къыставуллу вакътилерде бир-эки уьзюрюлю гишилер тюгюл, ишден къалмай.

— Бугюнлерде не булан машгъулсуз?

— Чакъны гьар онгайлы мюгьлетинден пайдаланып, борлаланы артыкъ бутакъларын гесив, сыдра араларын сюрюв, шпалерлени ярашдырыв узатыла. Имканлыкъ болгъандокъ сув да салына. Юзюмлюклени тюшюмю къайтарылгъандан берли 165 гектары сугъарылгъан, 335 гектаргъа минерал кюйлевючлер де себилген.

— Яхшы ишлейгенлени эсгерип боламысыз?

— Озокъда боламан. Механизаторлардан Агьмат Рабаданов, Жабрайыл Маликов, Къазимбек Шагьбанов ёлдашлар шолайлардан гьисаплана. Олар гюнлюк нормаларын гьар гезик артыкъ этип кюте. Савлай коллектив 524 гектардагъы юзюмлюклеге къуллукъ эте. Шоланы 460 гектары тюшюм бере. Гьар гектардан бу йыл 100 центнер тюшюм алма хыялыбыз бар.

А. СЕЙДАЛИЕВ.

[illegible] тавуш береген кабиналаны алдында оьз гезигин къаравуллап токътайлар. Неге тюгюл, кабинагъа гирген адам, чыгъып битмей, узакъ къала. Очередде токътагъан тышдагъылар да шо заманны ичинде ялкъмайлар: бюллетенлердеги языуланы тергевлю гёзден гечире, бир-бирине ону-муну сорай. Сабурлукъ этмей, шо ерине оьзлер ушатмайгъан кандидатланы фамилияларын бузагъанлар да бар.

«Дагнефть» бирлешивде бёлюкню начальниги Б. Алыпкъачев — участка комиссияны председатели. Ону ягъына соравлар булан гелегенлер бираз сейир болгъанда:

— Сайлавлар башлангъан[illegible] да, яман янлары да бар. Бизин участканы сайлавчулары алагъан бюллетенлени барында да альтернатив кандидатланы фамилиялары бар. Демек, сайлавчулар сайлап болажакъ. Бу — яхшы. Тек кёбюсю сайлавчулар айры-айры бюллетенлердеги кандидатланы бирисин де танымай, кимге тавуш бережегин билмей, кабинаны ичине гиргенде ойлашып къалалар. Муна бу — яхшы тюгюл, — дей ол.

Озокъда, газетлер, телевидение, радио бары да кандидатланы гьакъында айтып болмай. Кандидатланы тамлагъа ябушдурулгъан автобиографияларын охуп, сайлав этме бек къыйын. Оланы платформала[illegible] да бузажакъман, — дей бири.

— Ишлейген ерине къарап да, кимден нечик депутат болажакъны токъташдырма бажарыла, — деп къоша бирдагъысы.

Бир затланы сорап гелгенлеге англатыв берген сонг, Б. Алыпкъачев бизин булангъы лакъырын узата:

— Гетген йыл СССР-ни халкъ депутатларын сайлайгъанда сайлавчуланы 81 проценти ортакъчылыкъ этди. Тюзю, о заман бир-биревлер танышы-билиши, къардашы-къурдашы учун да тавуш берегени ёлгъа йибериле эди. Гьали де болуп гете бир адам оьзгеси учун тавуш береген гезиклер. Тек шо оьзге адамны паспорту ва ону гелип бол[illegible] район ва шагьар Советге кандидатланы бирисин де.

— Буса нечик этежексиз дагъы?

— Кабинагъа гиргенде ойлашып къарарман.

Мунда сайлавларда ортакъчылыкъ этегени биринчи керен тюгюл адам [illegible] ба. Шо да — сайлавланы барышына къарайгъан жамият тергевчюлер ва кандидатланы инанылгъан адамлары. Олар: «Тавушланы санап битмей туруп, гетме хыялыбыз ёкъ», — дейлер.

Магьачкъаладагъы таксопаркны загьмат коллективини вакили, жамият тергевчю А. [illegible] ерилеген ери гёрсетеген хас белгилер ёкъ. Бюллетенлени ва оланы гьарисиндеги кандидатланы кёплюгю булай затлагъа уьйренмеген сайлавчуланы адашдыра, — дей.

Сайлавлар тамамланма бир сагьатлар къалгъанда, сайлав участкада биз бирдагъы керен болдукъ. Участка [illegible] лер ахшам болгъунча, гиччи урналар булан авруйгъан сайлавчуланы уьйлерине барып, оланы да сайлавларда ортакъчылыкъ этивюн болдургъан. Узакъ къалмай тавуш беривню ахырынчы натижалары белгили болажакъ.

Р. ГЬАРУНОВ,
хас мухбирибиз.

Магьачкъала шагьарны Киров районуну 17 номерли сайлав округунда 4-нчю мартда сайлавчулар бу жаваплы ишде актив кюйде ортакъчылыкъ этдилер (суратда).

Т. Магьамматов чыгъаргъан сурат.

ДЕМОКРАТИЯНЫ ГЕРТИ ДАРСЫ

Къоркъмаскъаладагъы культуда уьйню ичи байрамча безендирилген. Музыканы шат сеси сайлавлагъа гелегенлени гёнгюне гёнгюл къоша. Бугюн олар юрт ва район Советлени, ДАССР-ни ва РСФСР-ни халкъ депутатлары этип оьзлени инамлы адамларын сайлажакъ. Юрт Советден тутуп, РСФСР-ге ерли гьар кандидатгъа альтернатива салынгъан. Шолай болгъан заманда, гертилей де, сайлавчулагъа юреги танглайгъан, инанагъан, къыйынын-тынчын англар деген, сёз булан да, иши булан да оьзлени ихтиярларын якълажакъ депутатны сайламагъа толу имканлыгъы бар.

Эртен сагьат 7 бите туруп, биринчи сайлавчулар гелмеге башлады. Муна, юртда инг де гьюрметли тамаза, оьзюне 80 йылгъа ювукъ болагъан Агъав Азиев, пенсионерлер Аселдер Гёзелханов, Абдулкъадир Асабов ва башгъалары биринчилерден болуп тавуш бере. Олар, озокъда, барысы да дегенлей, «Марковский» совхозну баш зоотехниги ДАССР-ге халкъ депутатгъа кандидат Магьаммат Яхьяевге тавуш берди. Юрт ва район Советлеге оланы оьзлени айрыча кандидатлары бар. РСФСР-ге халкъ депутатланы сайлайгъанда бираз ойлашма тюшдю. Милли-территория ва территоия округлардан 11 адам гёрсетилген. Шолардан экисин сайламагъа ончакъы тынч масъала тюгюл. Барысы да дегенлейин, депутат болмагъа тийишли адамлар. Халкъны гьайын этер деген, инамлыларын сайламагъа герек. Тек кёплери «Жислан» деген Магьачкъала шагьардагъы кооперативни председатели Жалалутдин Зайырбековгъа тавуш берелер.

Сайлавлар къурумлу оьтсюн учун Къоркъмаскъаладагъы 109 номерли округ сайлав комиссияны ихтиярына совхоз айрыча машин гёрсетген эди. Сайлав комиссияны председатели Дадаш Бамматов сайлавчулар сайлавлагъа гелип болмайгъан: къотанларда, фермаларда, темир ёл переездде, Агъачавулда яшайгъанлагъа сайлав комиссияны членлеринден айрыча адамлар йиберип, тавушларын алып гелди. Сайлавлагъа тавуш бермеге гелме болмайгъан къартланы ва авруйгъан адамланы гьайы да алданокъ этилген.

Эртен сагьат 10-гъа таба сайлавчуланы яртысындан да къолайы оьзлени тавушларын берип битди. Юрт ва район Советлеге, ДАССР-ге ва РСФСР-ге халкъ депутат этип кимни сайлагъаны узакъ къалмай белгили болажакъ.

Ж. ЗАКАВОВ,
хас мухбирибиз.

Оьз мухбирибиз Д. Жаватханов Бабаюрт районда билдире

Къуллукъларыгъыз нечик кютюле?

Шо соравну биз артдагъы вакътиде кёп эшитебиз. Амма, яшырма негер тарыкъ, огъар алынагъан жавап кёбюсю гезиклерде рази къалдырмай. Ону себеплери хыйлы бар. Буса да, артдагъы вакътиде партия ва совет гьукумат халкъны талапларын толу кюйде кютювге бакъдырагъан тергев сююндюрмей болмай.

Эсгерилген масъаланы Бабаюрт районда чечилеген кюю нечикдир, халкъны талапларын кютювде ерли партия ва совет къурумланы къошуму рази этер йимикми?

Артдагъы гюнлерде биз ишни гьакъыкъатын ахтарып, халкъланы талапларын кютеген Бабаюрт район производство бирлешивню ишлери булан таныш болдукъ.

— Бизин коллектив, — деди бирлешивню экономисти Ирайгьанат Далгьатова, — ёлугъагъан четимликлеге де къарамайлы, алда токътагъан борчланы намусу булан кютме гьаракат эте. — Оьтген йыл план булан токъташдырылгъан 270 минг манатны орнуна 271 минг манатны къадарында къуллукълар кютюлген.

Озокъда, етишилген натижалар булан бизин бирлешивню коллективи рази тюгюл. Ишибизни заманны талапларына къыйышывлу кютме къаст этебиз. Йылны биринчи айыны планы да толтурулгъан. Халкъгъа белгиленгенинден эсе 300 манатны къадарында къуллукълар артыкъ кютюлген.

Уьлкебизде болуп турагъан яхшы алышынывлар ерли партия ва совет къурумланы тармакъны ишине тергевню артдырма борчлу этс.

Янгы устаханалар

Буссагьатгъы вакътиде халкъланы талапларын кютюген Бабаюрт район производство бирлешивню коллективи загьматчыланы аслу гьалда 17 тюрлю къуллугъун кюте. Демек, артдагъы вакътини ичинде кютюлеген къуллукъланы янгы журалары къошулгъан.

Гьали-гьалилерде район центрда эки янгы устахана ачылгъан. Шоланы бирисинде сынавлу, уста Къурбан Рабаданов ювелир къуллукъланы кюте. Энни бабаюртлулагъа багьалы металдан этилеген малланы ярашдырмакъ учун республиканы тахшагьарына, Хасавюртгъа барма тюшмей.

Оьзге ерлерде йимик, Бабаюртда ва районну юртларында да машинлени санаву артып тербей. Бирлешивню ёлбашчылары оьзлени машинлери барланы да гьайын эте. Шо муратда район центрда автомашинлеге чехоллар тигеген устахана ачылгъан. Машинлени есилерин уста Гьажи Абдуллаев илиякълы кюйде къаршылай.

Эки де устахананы коллективи алданокъ гьисаплагъа гёре айда орта гьисапда 500 манатгъа ювукъ къуллукъланы кютежек.

Чара гёрме тюше

Районда загьматчыланы талапларын кютювге тергев артгъан буса да, бир-бир юртларда агьамиятлы масъаланы чечилеген кюю бирдокъда рази этмей. Мисал учун Уцумиюрт, Янгы Коса, Янгы Кора юртларда халкъланы талапларын кютеген устаханалалар ишлемей.

Халкъланы талапларын кютеген район производство бирлешивде бизге берген маълуматлагъа гёре, гетген йыл районну гьар загьматчысына 9 манатдан къолай акъчаны къадарында къуллукълар кютюлген. Шо натижа пландан артыкъ буса да, айры-айры юртларда адамлар талап этеген устаханалар ишлей болгъан буса, гьасиллер дагъы да яхшы болур эди.

Бу ишге ерли совхозланы, колхозланы ёлбашчылары да саламат къошумун болдурма болагъанын айтма тюше. Тек гьалиге эсгерилген ва башгъа юртларда биналар ёкъ саялы, устаханалар ишлемей.

Район центрда да усталар ёкъ экенге гёре, холодильниклени ярашдырагъан, янгы аякъ гийимлер тигеген, парикмахерскийни къатынгишилер учун салону ишлемей. Кадрлар булангъы масъаланы чечивде бирлешивню ёлбашчыларына алгъасавлу чаралар гёрме тюше.

Алдынлы коллектив

Халкъланы талапларын кютеген район производство бирлешивде оьзюне Айшат Моллаева ёлбашчылыкъ этеген тигив цехни коллективин де уьлгю гьисапда эсгерме ярай. Сыкълашгъан коллектив айлыкъ, кварталлыкъ планларын низамлы кюйде толтура геле. Январь айны планын да тигивчюлер 102 процентге толтургъан. Тигив цехде загьмат тёгеген 15 де устаны касбу даражасы бир йимик тюгюл буса да, сынавлу тигивчюлер билимлерин яшоьрюмлеге уьйрете, заказланы оьр сан [illegible] яны булан кютме къаст эте.

ЯЗБАШ-90

ТОЛУ АСУВ БЕРМЕЙ

Экономикасы йыл сайын беклеше барагъан хозяйстволаны арасында Хасавюрт районда «Османюрт» совхозну да эсгерелер. Гетген йыл овощчулар учун четим гелсе де, коллектив пачалыкъгъа памидор тапшурувну планын артыкъ этип толтурду. Совхоз йылны натижаларына гёре 240 минг манат хайыр алгъан.

Етишилген гьасиллени дагъы да яхшылашдырма бажарылмаймы, гелимлени къадарын артдырма османюртлуланы имканлыкълары бармы? Шолагъа жаваплар ахтарып, бугюнлерде совхозну оьзюнде де болдукъ.

Совхозда аслу тармакъ овощчулукъ болгъан сонг, шогъар тергев де тийишли даражада болма гереклиги англашыла. Бу йыл хозяйствону коллективи пачалыкъгъа 4550 тонна овощлар сатма герек. Санав аслам буса да, османюртлулар учун шо къадардагъы продукцияны болдурув гьали арагъа салынгъан масъала тюгюл. Алдагъы йылланы эсге алса, коллектив дагъы да кёп продукция болдургъан ва ону пачалыкъгъа тапшурма болгъан. Совхозну ёлбашчылары, специалистлери, ишчилери булангъы лакъырдан белгили болгъаны йимик, коллектив дагъы да гёрмекли натижалагъа етишме умут эте. Умутларын олар янгыз ойлары булан тюгюл, гёрюлеген чаралар булан да байлай. Энни хозяйствода 7 бригада овощлар оьсдюрюв булан машгъул болажакъ. Хозяйствону шартларында патисон токъташдырылгъан къадардагъы тюшюмню бермей. Шо саялы район къурумланы таклифине гёре, мунда бу йыл бурч, баклажан оьсдюрювге тергев артажакъ. Овощланы ичинде, озокъда, гёрмекли ер памидор алда йимик гьали де тутажакъ.

Загьматны къурувну масъалалары да ойлашыла. Хозяйствода агьлю звенолар яхшы сынав топлагъан, бригада подряд береген къайтарыш да яман тюгюл. Энни бир звено 5 йылгъа совхозну администрациясы булан ижара аралыкъланы дыгъарын байлагъан.

Памидор ва башгъа овощлар оьсдюрювде совхозда къол гюч гьали де кёп къоллана буса да, йыл сайын авур ишлени кютювде техниканы къоллав арта бара. Юрт хозяйство машинлер болгъан чакъы агротехника талапланы кютювге машгъул болса, продукцияны оьзюне токътайгъан багьасын тёбен тюшюрме бажарылагъанын мунда билмей тюгюл. Буссагьатгъы вакътиде совхозну 35 трактору, 15 автомашини, 3 комбайны ва кёп оьзге тюрлю тиркев алатлары бар.

Хозяйствону механизаторлары техниканы ярашдырывну чалт кюйде юрюте. Тек тракторланы ва машинлени сезонгъа гьазирлевде кемчиликлер де ёлугъа. Февраль айны туманлы ва сувукъ гюнлеринде де механизаторлар, тийишли шартлар болдурулмагъаны саялы, техниканы ачыкъ кёкню тюбюнде ярашдырма борчлу болгъан. Трактористлер ва шофёрлар четимликде загьмат тёгегени саялы, биз совхозну директоруну борчларын кютеген И. Темировгъа: «Балики, хозяйствогъа юрт хозяйство техника тарыкъ тюгюлдюр?» — деп сорап къарадыкъ.

— Неге тарыкъ болмай, — деп, ол шоссагьат жавапланды, — биз чи гьар йыл овощчулукъда пайдаландырмакъ учун хоншу юртлардан ва хозяйстволардан, дагъы затны айтмагъанда, 10 минг тоннагъа ювукъ ерли кюйлевючлер ташыйбыз. Топуракъланы дагьнисин артдыра турмаса, белгиленген къадарда овощлар болдурма бажарылмас...

Совхозну ёлбашчысы ортакъ ишге механизаторлар этеген къошумну билегени яхшы. Бизге ону булан лакъыр этгенче алда, яшырма негер тарыкъ, мунда овощчуланы сыйлап, къышда да, яйда да яллыкъны билмейген механизаторланы гьайы этилмейдир деп ойлаша эдик. Шолай ойлайгъаныбызны себеби де бар. Механизаторланы гьарисини касбу даражасы башгъа болагъаны йимик, этеген къошуму да бир йимик тюгюл. Сынавлу, касбусуна тындырыкълы кюйде тюшюнген механизатор тапшурулгъан техниканы бажарывлу къоллап ягъарлыкъ, запас частланы аяп харжлар. Ким борчларына нечик янашагъанлыкъны гьисабын юрютмек, тийишлилени гьюрметлемек оьзге жамият къурумлар булан бирге администрацияны да борчу. Шо гёзден къарагъанда мундагъы ишлер нечикдир?

— Ягъарлыкъны асырап харжлайгъанлар да бар, гьажатсыз гюнню узагъында агрегатны сёндюрмей ишлетегенлер де ёлугъа, — деди, суалыбызгъа жаваплана туруп, совхозну баш экономисти А. Абукаров. Башлапгъылары солярканы эконом эте буса, экинчилерине ягъарлыкъны токъташдыргъан нормалары да таманлыкъ этмей, заправщикни артындан тилене юрюй.

— Олай болгъанда уьлгюлю механизаторланы иши нечик шабагьатлана дагъы?

— Акъча савгъатлагъа тийишлилени списоклары этилип тура, олагъа ювукъ вакътиде къаралажакъ, нормадан артыкъ ягъарлыкъ харжлагъан механизаторланы гьагъындан тутулажакъ, — деди А. Абукаров.

Мунда гёресиз, оьтген йыл етишилген натижалар гьали де низамлашдырылмагъан. Язбашгъы авлакъ ишлер башланып, къыставуллукъ болгъанда, адамланы ишине берилме тюшеген тергев сонг унутулуп къалмасмы? Юртдагъы механизаторлар буса, кюйге къарагъанда, яшавда дагъы кюйде болма да болмай буса ярай деген гьакъылгъа инанып да къалгъан. Четимликлеге де къарамайлы, О. Бакаев, А. Темиров, С. Кукуев оьзлеге тапшурулгъан тракторланы намусу булан ярашдыргъан. Мундагъы тракторлар ва автомашинлер ярашдырылып чыгъагъанлыкъда токарны, сварщикни борчларын кютеген В. Бийгереевни де аслам пайы бар.

Хозрасчёт, оьз-оьзюн финанслашдырыв янгы талапланы алгъа чыгъарагъаны белгили. Озокъда, 35 трактор онча кёп тюгюл, амма юрт хозяйство машинлени къоллавну асувлулугъун артдырма болса, мунда янгыз тракторланы санавун 5-ге кемитме болажакъ эди. Тек гьалиге о гьакъда ойлашагъан адам ёкъ. Гетген йыл хозяйствода план булангъы 36 минг 650 гектарны орнуна 33 минг эталон гектар топуракъ тюгюл ишлетилмеген. Демек, техниканы къоллавну асувлулугъу осал. Шолай неге болгъан, оланы алдын алывну ёллары нечикдир? Эсгерилген соравлагъа гьалиге ерли совхозда жаваплар излейгенлер ёкъ. Пачалыкъгъа овощлар тапшурувну планы толагъанлыкъ — оьзге тармакълардагъы кемчиликлени уьстюн ябып къоя.

Бирден эки совхозну техникасын толу кюйде къоллама болур эди деп айтма бажарылмай. Инг башлап механизаторлагъа тийишли шартлар болдурма герек, оланы гьарисини хозяйствону чалышывундагъы ерин ва ролюн белгилеме тарыкъ. Сонг шогъар гёре гьар механизаторну ишин де къыйматлама тюше. Биз айтагъан зат совхозну ёлбашчыларына янгылыкъ тюгюл, Гьалиден бир-эки йыл алда мунда тарыкъ тюгюл экени саялы К-700 маркалы тракторну башгъа хозяйствогъа сатгъан. Тек шо ишни узатма тюшегенине де къарамайлы, токътатып къойгъан. Юрт хозяйство техниканы ишлетегенлени мекенли гьайы этилме башласа, ону толу кюйде къоллавну ва асувлулугъун артдырывну масъаласы оьзлюгюнден чечилме башлар деп ойлайбыз.

Д. ЖАВАТХАНОВ,
оьз мухбирибиз.

Суратда: Агьматпаша Асадуллаев — Ленин районда «Гьели» совхозну алдынлы шофёру. Ол машин гьайдайгъанлы 35 йыл бола. Шо йылларыны ичинде 100 минг километрлер булан ёл оьтген, тек бир заманда да ёлларда юрюшню къайдаларын бузмагъан. Загьматны ветераны яшоьрюмлени де оьз сынавуна уьйрете.

О. Исрапилов чыгъаргъан сурат.

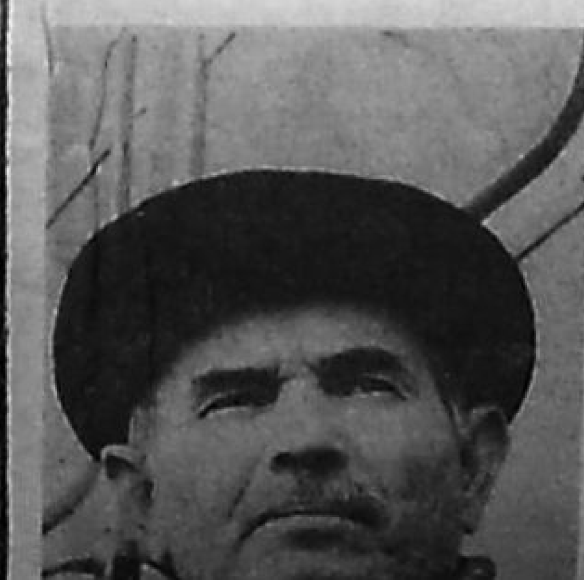

Подряд коллективлерде

ГЕЛЕЖЕКНИ ОЙЛАШЫП...

Бу йылдан башлап, «Птицепром» трест къушчулукъ продукталар болдурагъан «Дагестанское» деген бирлешивге айлангъан. Тюзюн айтса, биз гьар тюрлю къурумланы атларын алышдыргъан булан оланы ишлери яхшылашмайгъанына уьйренип къалгъанбыз.

— Ону, озокъда, заман гёрсетер, — дей «Тарумовка» деген къуш фабрикни директоруну заместители Зайырбек Къайырбекович Къайырбеков. — Тек мен ойлашагъан кюйде, алгъа барыв болмагъа тарыкъ. Алда биз тавукъланы сатыв даражасына етишдирген сонг оланы эт комбинатгъа тапшурсакъ, къутулуп къала эдик. Къалгъан яныны бизге аварасы тиймей эди. Гьали жижек заманындан тутуп, къушланы алывчугъа етишдиргинче, бары да ишлеге оьзюбюз жаваплыбыз. Загьмат гьакъларыбыз да ахырынчы натижалагъа гёре берилежек.

Узакъ къалмай Къызлардагъы эт комбинат тавукъланы онгарагъан цехин фабрикни ихтиярына берме тарыкъ. Шо заман гьазир продукциябызны сатмакъ учун фирма тюкен къурмагъа тарыкъ болажакъ. Олай этилсе, районубузда сатылагъан къуш этни къадары хыйлы артажакъ.

Озокъда, гёз алгъа тутулгъан алышынывлар коллективибиздегилеге къошум аваралар гелтирежек. Тек шолай аваралар биревню де къоркъутмай.

Къушчулар подрядгъа гёчгенли уьчюнчю йылгъа айлангъан, хайырлы ишлейгенли де эки йыл битген. Гетген йыл болгъунча производствобуз булай къурулгъан эди: бир-бир звенолар тавукълагъа къуллукъ эте, оьзгелери жижеклер булан долана, башгъалары оланы эт комбинатгъа тапшурув булан машгъул бола. Яхшы кююнде ойлашып, бирисин башгъасына урушдуруп къарагъан сонг, коллективдегилер шо къайданы алышдырма токъташгъан. Тавукъланы ахырына етишгинче бары да къуллугъун толу кюйде уьч звено кюте. Адамланы жаваплылыгъы хыйлы артгъан.

Алышынывлардан сонг 20 адамны ишден эркин этмеге бажарылгъан. Оланы санавун кемитген булан производствогъа зарал нечик де болмай, ишлери яхшылашмагъа башлагъан. 1989-нчу йылны гьасиллерине гёре фабрик пачалыкъгъа 1 минг тоннаны токътайгъан багьасы 130,8 манатны ерине 120,09 манатгъа тёбенлешген. Предприятие алгъан таза хайыры гёз алгъа тутулгъан 200 минг манатны ерине 216 минг манатгъа етишген.

Шолай уьстюнлюклеге етишив коллективни ортакъ гьаракатыны натижасы экенин айтмагъа тарыкъ. Алдынлы къушчулар Шугьайнат Салимгереева, Жулай Ниьматуллаева, Аривхан Дуйсенбиева, операторлар Иса Аммакъов, Агъай Салимгереев, Магьаммат Ильясов йимик ёлдашланы загьматы айрокъда макътавлу.

Коллективни алдында токътагъан борчлар арта. Олар бу йыл да онча рагьат тюгюл. Гетген йылдан эсе бу йыл пачалыкъгъа 130 тонна эт артыкъ сатмагъа борч алынгъан. Коллектив шо борчну гёземеликге тюгюл, бек ойлашып, имканлыкъларын алданокъ урушдуруп къарап алгъан.

— Ишибизни яхшылашдырмагъа бизге бир нече ёл бар, — деп хабарлай бизге дагъы да Зайырбек Къайырбекович. — Инг башлап корпусланы уллу ремонтдан чыгъармагъа планыбыз бар. Ондан сонг оланы иш чыгъарыв гючю де артажакъ. Буссагьатгъы вакътиде 16 корпусну яртысында тавукълар челтирлерде, къалгъанлары къырда сакълана. Узакъ къалмай бары да жижеклени челтирлерде сакълайгъан этме хыяллыбыз. Ондан сонг жижеклерибизни санавун дагъы да 78 мингге артдырмагъа имканлыгъыбыз болажакъ.

Гетген йыл бир тавукъну оьсдюрмеге 63 гюн харжлангъан буса, бу йыл шону 55 — 60 гюнге ерли кемитмеге токъташылгъан. Шолай гьал жижеклени савлай алгъандагъы авурлугъуна яман таъсир этмеге тюшмей.

— Олай инамлыкъгъа кюрчю тарыкъ тюгюлмю дагъы?

— Кюрчюленмеген ойну айтма хыялым ёкъ, — деп къошула бизин лакъыргъа фабрикни баш экономисти, партия къурумну секретары Мария Жукова. Къызлардагъы эт комбинат кёбюсю гьалда бизден тавукъланы къабул этивню токъташдырылгъан графигин буза эди. Шо саялы жанланы тапшурувну вакътилерин созмагъа борчлу бола эдик. Комбинат бизге тавукълар онгарагъан цехин берген сонг, масъала оьзлюгюнден чечилип къалажакъ.

Къуш фабрикни администрация гьайын этмеге унутмайгъанын айтмагъа тарыкъ. Шолай гьал адамланы загьматгъа ругьландырагъаны белгили. Оланы барысыны да дегенлей, турмагъа уьйлери бар, фабрикни абзарында тюкен ва столовый ишлей. Гьали-гьалилерде оланы яшлары учун яшлар баву пайдаландырывгъа берилген. Буссагьатгъы вакътиде «Союзбургеотермия» управление фабрикни исси сув булан таъмин этмек муратда бурав урув ишлер юрюте. Ону ахырына чыкъса, фабрикдеги кёбюсю производство-яшавлукъ масъалалар чечилип къалажакъ. Бу йыл фабрикни территориясына ва Кочубейге чыгъагъан ёлгъа ерли асфальт этилежек.

Озокъда, коллективге четим этеген затлар ёкъ тюгюл. М. Жукова мени булан лакъыр этегенде, партияны район ва Калинин юрт Советини ёлбашчылары къуш фабрикни загьматчыларыны талапларына тийишли кюйде тергев бакъдырмайгъанын айтды. Оланы культура-яшавлукъ талапларындан къайры, еринде ишлейген техникагъа запас къураллар етишмейгени, тазалав имаратлар къурувну иши созулуп турагъаны, озокъда, ишлени артгъа тартса тюгюл, алгъа элтмей. Фабрикде ишлейгенлени къайгъысы булан лакъыр этсенг де, предприятиени гележегине ичи бушагъанлыгъы гьис этиле.

Мисал учун, артдагъы вакътилерде солярканы багьасы эки керенден де къолай артгъан. Тирилик емлени багьалары да шо кююнде. Къуш этни буса пачалыкъ алда йимик гьали де 1 манат 72 кепекден тюгюл къабул этмей. Фабрик болдурагъан этни 60 проценти емлени багьасындан, 20 проценти буса солярканы багьасындан гьасил бола. Гьали чи пачалыкъ фабрикге дотациялар бере. Гелеген йылдан башлап шолай гьал токътталажакъ. Сонг нечик болар? Къуш фабрик хайырлы тармакъдан заралгъа ишлейгенлени сыдрасына гёчмеге борчлу болмасмы?

Эсгерилген четимликлер янгыз къушчулукъда тюгюл, юрт хозяйствону оьзге тармакъларына да хас. Багьалар булан ойнап турса, юрт хозяйство продукталаны къабул этив багьаларын ёрукълашдырмаса, озокъда, тармакъны хайырлы этмеге бажарылмажакъ. Натижада, Сурсат программаны яшавгъа чыгъарыв да белгисиз замангъа

АШЛЫКЪЛАНЫ чачгъан булан битип къалмай, олагъа къуллукъ этивню де тюз къурмагъа тарыкъ. Шо муратда бир алдын, не къуллукъ не заман оьтгерилсе, артыкъ пайда берегенни тындырыкълы билмеге тюше. Амма бары да ашлыкъ оьсдю-[illegible] мей. Бирлери чи ашлыкълагъа этилеген къуллукъланы гьисапдан къутулмакъ учун оьтгерип къоя.

Бизин республикада бу йыл учун чачылгъан гюзлюклени умуми майданы 165 минг гектаргъа етише. Шоланы 21605 гектары Хасавюрт районда, 17924 гектары Къызлар районда, 11466 гектары Ленин районда — тюзлюк бойда ерлешген. Тавтюп бойда буса лап да кёп гюзлюклер Буйнакск районну бар. Шоланы майданы [illegible]

Къуллукъ этивню сырлары

Специалистни насигьатлары

лей, гюзлюк ашлыкълар къышдан нечик чыгъагъанын тергей турмагъа герек. Сонг да олагъа белгиленген ёрукъда минерал кюйлевючлер сепмеге тарыкъ. Тюзю, ашлыкъ оьсдюрюв булан [illegible]

мы булан бирге тёбен тез синге ва оьсюмлюклени тамурларына чалт етише.

Бары да тарлавлар сору гъуп битгенде себилген кюйлевючлер тез арада тийишли [illegible]

базыкълашывун артдыра. Аслу гьалда булай агротехника чаралар оьсюмлюклер табан яйып, бувунлашмагъа башлагъынча аралыкъда оьтгериле.

Эрте язбашда юрюлмеге тюшеген ишлени бириси — гюзлюклеге тырнавуч тартыв. Тырнавуч топуракъны дымлыгъын сакъламагъа, оьсюмлюклени тюплерин хотгъамагъа, янгы гётерилмеге башлагъан чёп отланы учларын, тамурларын къыркъмагъа, оланы оьсювюн хыйлы гюнлеге артгъа тартмагъа имканлыкъ бере.

Дагъыстанны илму-ахтарыв институтуну къуллукъчулары хыйлы йылланы узагъында оьтгерип турагъан ахтарывланы натижалары ташдырагъаны йимик, эрте язбашда тырнавуч тартылгъан тарлавланы тартылмагъанларындан эсе чёп отлары 33 процентге ювукъ

Къуллукъ этивню сырлары

Специалистни насигьатлары

Ашлыкъланы чачгъан булан битип къалмай, олагъа къуллукъ этивню де тюз къурмагъа тарыкъ. Шо муратда бир алдын, не къуллукъ не заман оьтгерилсе, артыкъ пайда берегенни тындырыкълы билмеге тюше. Амма бары да ашлыкъ оьсдюрювчюлер буса шону билмей. Бирлери чи ашлыкълагъа этилеген къуллукъланы гьисапдан къутулмакъ учун оьтгерип къоя.

Бизин республикада бу йыл учун чачылгъан гюзлюклени умуми майданы 165 минг гектаргъа етише. Шоланы 21005 гектары Хасавюрт районда, 17924 гектары Къызлар районда, 11466 гектары Ленин районда — тюзлюк бойда ерлешген. Тавтюп бойда буса лап да кёп гюзлюклери Буйнакск районну бар. Шоланы майданы 10512 гектар гьисаплана.

Тав районлардан . ашлыкъ учун аслам гюзлюклер Лаваша, Акъуша, Дахадаев, Хунзах районларда оьсдюрюле. Шоларда оьсдюрюлеген бары да гюзлюклени майданы 41551 гектардан оьтмей. Тюзю, шоланы чыгъыв даражасы да башгъа-башгъа. Оьз заманында табан яйып битмеген гюзлюклер къышны сувукъларында уьшюп къалма да ярай.

Чачгъынча алдын, чачгъандан сонг тийишли къуллукълары етишдирилмеген гюзлюклер къышгъа агротехника талап этеген даражада гьазирленмегени ачыкъ. Энни шолардан тергевню уьзмеге ярамай. Язбашны ачыкъ гюнлери булан шолай гьалсызлангъан гюзлюклеге ёрукълу кюйде къуллукъ этивню башламагъа тюше. Бары да имканлыкъланы гёз алгъа тутуп ишлейген хозяйстволарда гюзлюклерден гьар йыл мол тюшюм къайтара.

Мисал учун, Бабаюрт, Къызлар, Къызылюрт, Новолак районланы хозяйстволарын шолайлардан гьисаплама ярай Неге десегиз, бу районлар ашлыкъ болдурувгъа, пачалыкъгъа сатып беривге байлавлу планларын артыгъы булан толтура, гьар гектардан къайтарылагъан тюшюмню къадарын артдырып тербей.

Энни лап да жаваплы вакъти етишген. Биринчилей, гюзлюк ашлыкълар къышдан нечик чыгъагъанын тергей турмагъа герек. Сонг да олагъа белгиленген ёрукъда минерал кюйлевючлер сепмеге тарыкъ. Тюзю, ашлыкъ оьсдюрюв булан машгъул механизаторлар шо ишлеге яхшы тюшюнген, специалистлер айтгъанны яшавгъа чыгъармагъа гьазир.

Специалистлер къуллукълагъа гиришгинче бир алдын гьар квадрат метрде нече оьсюмлюк къалгъанны токъташдырма борчлу. Неге тюгюл, энниден сонг оьтгерилген бары да ишлер шоланы гьисапгъа алып юрютюлмеге тюше. Эгер гьар квадрат метрде 100-ден аз оьсюмлюк бар буса, шолай тарлавну, онгайлыкъ болгъандокъ, тез сюрюп, язлыкълар чачмакъ таклиф этиле. Эсгерилген гесимден артыкъ оьсюмлюклер бар тарлавланы азыкъландырмагъа герек. Зараллы жанланы белгилери гёрюнсе, шолагъа къаршы дарман сепмек таклиф этиле.

Айрокъда къыш чыкъгъандокъ себеген кюйлевючлени агьамияты артыкъ. Себеби де, къарны тюбюнде туруп, къарыву битген оьсюмлюклер, ерге исив тюшгендокъ, тербенмеге, оьсмеге уруна. Шо мюгьлетде таман чакъы азыкъ етишеген оьсюмлюклер тез айынып гете, етишмегенлери буса чалт азгъынламагъа башлай.

Гюзлюклени азыкъландырагъанда, къар тайып битмеген, бузлав чечилмеген деп, къарап къалмагъа тюшмей. Бузлавлар булан себилген минерал кюйлевючлер дагъы да яхшы пайда бере. Демек, шолар топуракъны дымы булан бирге тёбен тез синге ва оьсюмлюклени тамурларына чалт етише.

Бары да тарлавлар , соругъуп битгенде себилген кюйлевючлер тез арада тийишли ерине етишип битмейгенликни де унутмагъа тюшмей. Гертиси, азот кюйлевючлени къар къатлав тайгъынча сепмекни таклиф этмейбиз. Неге десегиз, еллер къар булан бирге оланы учуруп алып гетмеге бола.

Гьар авлакъгъа оьзюне лап да онгайлы болжалларда себилген кюйлевючлер, айрокъда азот кюйлевючлер гектардан алынагъан тюшюмню къадарын орта гьисапда 3 центнерге ювукъ артдыра, тюйрюмлю кюл тюслю топуракъларда буса шону къадары 5 центнерге етишмеге де бола.

Гюзлюклени эрте азыкъландырагъанда минерал кюйлевючлени аммиачная селитра дегени яхшы пайда бере, геч азыкъландырагъанда буса сульфат аммонийни сепсе къолай. Гьар гектаргъа 30 — 45 килограмны сепмек инг де пайдалы гесим гьисаплана. Гюзде пайдаландырылмагъан буса, фосфор журалы кюйлевючлени де сепмеге ярай.

Гьар тюрлю себеплеге гёре кюр болуп барагъан гюзлюклени чалт оьсювюн четимлешдиреген чараланы гёрсе яхшы. Шо муратда оланы гьар гектарына 20 — 30 килограм гьисапда фосфор-калий къатыш кюйлевючлени сепмек маслагьат этиле. Шолар булан бирге «тур» деген препаратны да къолласа пайдалы. Шо гюзлюк оьсюмлюклени оьсювюн асталашдырып, базыкълашывун артдыра. Аслу гьалда булай агротехника чаралар оьсюмлюклер табан яйып, бувунлашмагъа башлагъынча аралыкъда оьтгериле.

Эрте язбашда юрюлмеге тюшеген ишлени бириси — гюзлюклеге тырнавуч тартыв. Тырнавуч топуракъны дымлыгъын сакъламагъа, оьсюмлюклени тюплерин хотгъамагъа, янгы гётерилмеге башлагъан чёп отланы учларын, тамурларын къыркъмагъа, оланы оьсювюн хыйлы гюнлеге артгъа тартмагъа имканлыкъ бере.

Дагъыстанны илму-ахтарыв институтуну къуллукъчулары хыйлы йылланы узагъында оьтгерип турагъан ахтарывланы натижалары ташдырагъаны йимик, эрте язбашда тырнавуч тартылгъан - тарлавланы тартылмагъанларындан эсе чёп отлары 33 процентге ювукъ аз, гьар гектарындан алынагъан тюшюмню къадары 2,5 центнер кёп бола.

Озокъда, ашлыкъ оьсдюрювчюлер чёп отлагъа къаршы иш гёрювню пайдасын яхшы биле. Шону булан янаша олар къайсы тарлавгъа не заман къуллукъ этсе яхшы экенни де билмеге гереклер. Бырынгъы замандан берли бизин атабабаларыбыз оьзлер ашлыкъ оьсдюрювде топлагъан сынавланы яш наслугъа уьйрете гелген, гьали де уьйрете. Шону буса агьамияты уллу.

Артдагъы вакътилерде топуракълагъа минерал кюйлевючлени, химия дарманланы себив бир хыйлы кемитилген. Шо да табиатны агъуланыву булан байлавлу. Гертиден де, гьар агротехника чараны алдынлы илму токъташдыргъан лап да асувлу гесимин къолласа яхшы. Бу талапны бары да ишлерде эсда сакъламагъа тюше.

Узакъ къалмай язлыкълар учун топуракъ гьазирлев, сугъарыв татавулланы ярашдырыв башланажакъ. Шоланы арты булан эрте язлыкълар чачылажакъ. Бешйыллыкъны ахырынчы йылында бары да авлакъ ишлени асувлу оьтгереген кюйню этмеге тюше.

Ш. МАГЬАММАТОВ,
Дагъыстан юрт хозяйство институтну оьсюмлюклени сакълайгъан, агрохимия кафедрасыны доценти.

Янгы борчлар алып ишлей

Магьачкъаладагъы «Эльтав» заводну Хасавюртдагъы филиалыны коллективи бу йылгъа янгы борчлар алып ишлей. Коллектив белгиленген пландан артыкъ 50 минг манатны къадарында продукция чыгъармагъа, загьматны иш чыгъарылывун артдырмагъа токъташгъан. Коллектив шо муратгъа техника ясандырывланы асувлу кюйде пайдаландырывну натижасында етишмеге хыял эте. Шо мурат учун мунда 300 минг манатны къадарында хайыр алмагъа гёз алгъа тутулгъан. Янгылыкъ яратывчуланы ва пайдалы таклиф беривчюлени къасты булан 25 минг манатны къадарында хайыр алмагъа гёз алгъа тутулгъан.

В. ЯРМОЛЕНКО.

Суратда: Агьматпаша Асадуллаев — Ленин районда «Гьели» совхозну алдынлы шофёру. Ол машин гьайдайгъанлы 35 йыл бола. Шо йылларыны ичинде 100 минг километрлер булан ёл оьтген, тек бир заманда да ёлларда юрюшню къайдаларын бузмагъан. Загьматны ветераны яшоьрюмлени це оьз сынавуна уьйрете.

О. Исрапилов чыгъаргъан сурат.

Къурулушлар генглеше

Республикада яшавлукъ уьйлени программасын чечивде Дербентдеги уьйлер къурагъан комбинатны коллективи уллу къошум эте деп айтма ярай. Гетген йыл комбинат 55 минг квадрат метр яшавлукъ майданы булангъы уьйлени къургъан ва пайдаландырывгъа берген. Шо буса белгиленген пландан эсе хыйлы артыкъ. План булан белгиленген 12 миллион манатны орнуна 13 миллион 800 минг манатны къадарында къурулуш-къурашдырыв ишлер этилген.

Къурулуш ишлени оьтгерив де мунда ярышда алдынлыкъны алып юрюйген коллективлер аз тюгюл. А. Къасумов башчылыкъ этеген къурашдырывчуланы комплекс бригадасын шолайлардан гьисап этме ярай. Бригада йыллыкъ планларын 133 процентге толтурмагъа болгъан. З. Азизов башчылыкъ этеген бригаданы коллективи де яхшы иш гёрсете.

Къурувчулар бу йылгъа да уллу борчлар алгъан. Мунда къурулуш - къурашдырыв ишлени къадары гетген йыл булан тенглешдиргенде 16 миллион манатгъа артажакъ. Къурувчулар 85 минг квадрат метр яшавлукъ уьйлени къурмагъа ва пайдаландырывгъа бермеге токъташгъан.

йыл болгъунча производствобуз булай къурулгъан эди: бир-бир звенолар тавукълагъа къуллукъ эте, оьзгелери жижеклер булан долана, башгъалары оланы эт комбинатгъа тапшурув булан машгъул бола. Яхшы кюйде ойлашып, бирисин башгъасына урушдуруп къарагъан сонг, коллективдегилер шо къайданы алышдырма токъташгъан. Тавукъланы ахырына етишгинче бары да къуллугъун толу кюйде уьч звено кюте. Адамланы жаваплылыгъы хыйлы артгъан.

Алышынывлардан сонг 20 адамны ишден эркин этмеге бажарылгъан. Оланы санавун кемитген булан производствогъа зарал нечик де болмай, ишлери яхшылашмагъа башлагъан. 1989-нчу йылны гьасиллерине гёре фабрик пачалыкъгъа 1 минг тоннаны орнуна 1 минг 70 тонна къуш эт тапшургъан. Тавукъланы савлай авурлугъуну бир центнерини оьзюне Гетген йыл бир тавукъну оьсдюрмеге 63 гюн харжлангъан буса, бу йыл шону 55 — 60 гюнге ерли кемитмеге токъташылгъан. Шолай гьал жижеклени савлай алгъандагъы авурлугъуна яман таъсир этмеге тюшмей.

— Олай инамлыкъгъа кюрчю тарыкъ тюгюлмю дагъы?

— Кюрчюленмеген ойну айтма хыялым ёкъ, — деп къошула бизин лакъыргъа фабрикни баш экономисти, партия къурумну секретары Мария Жукова. Къызлардагъы эт комбинат кёбюсю гьалда бизден тавукъланы къабул этивню токъташдырылгъан графигин буза эди. Шо саялы жанланы тапшурувну вакътилерин созмагъа борчлу бола эдик. Комбинат бизге тавукълар онгарагъан цехин берген сонг, масъала оьзлюгюнден чечилип къалажакъ.

Къуш фабрикни администрациясы, гьар гюнлюк ишлеге чомулуп, коллективдегилени яшавлукъ масъалаларыны Къуш этни буса пачалыкъ алда йимик гьали де 1 манат 72 кепекден тюгюл къабул этмей. Фабрик болдурагъан этни 60 проценти емлени багьасындан, 20 проценти буса солирканы багьасындан гьасил бола. Гьали чи пачалыкъ фабрикге дотациялар бере. Гелеген йылдан башлап шолай гьал токъталажакъ. Сонг нечик болар? Къуш фабрик хайырлы тармакъдан заралгъа ишлейгенлени сыдрасына гёчмеге борчлу болмасмы?

Эсгерилген четимликлер янгыз къушчулукъда тюгюл, юрт хозяйствону оьзге тармакъларына да хас. Багьалар булан ойнап турса, юрт хозяйство продуктланы къабул этив багьаларын ёрукълашдырмаса, озокъда, тармакъны хайырлы этмеге бажарылмажакъ. Натижада, Сурсат программаны яшавгъа чыгъарыв да белгисиз замангъа узатылма бола.

Къ. АБДУРАГЬИМОВ.

Промышленный ва социальный масъалаланы бёлюгю онгаргъан

Пландан артыкъ

Избербаш шагьарны промышленный предприятиелери гетген йыл 68 миллион 800 минг манатны къадарында продукция чыгъаргъан. Халкъ кёп къоллайгъан маллар пландан 1 миллион 300 минг манатны къадарында артыкъ чыгъарылгъан. Шагьарны ашамлыкъ продукталар чыгъарагъан комбинаты, экмек биширеген предприятиелери айрыча яхшы натижаланы гёрсетген.

Амма шагьарны лап да уллу предприятиелерден бириси ДагЗЭТО завод планларын толтурмагъа болмагъан. Бу йыл шо предприятиеде, оьтген йыл йиберилген кемчиликлени тайдырып, ишлени мекенли кюйде яхшылашдырмакъ учун чаралар гёрюле. Завод адамлар кёп къоллайгъан янгы продукцияны чыгъармагъа хыял эте.

О. МАКСТМАН.

Гёрмекли натижалар

Бугюнлерде бизге Москвадан шат хабар гелди. Гетген йылны экинчи яртысыны гьасиллерине гёре «Дагестанавтодор» бирлешивюню коллективи РСФСР-ни Автомобиль ёллар министерлигини ва тармакъны профсоюзуну ЦК-сыны къарары булан экинчи акъча савгъатгъа ес болгъан. Шо савгъатны къазанмакъ учун республиканы ёл къурувчулары кёп иш этгенин эсгерме герек. Республиканы ёл къурувчулары 6320 километр узунлукъдагъы ёлланы къуллугъун кюте. Янгы ёллар къурув, баларын ремонт этив, ёлланы ва кёпюрлени тюзевлю даражада сакълав йыл сайын яхшылаша.

Гетген йылны планларын да ёл къурувчулар болжалдан алда толтурмагъа болду. План булан белгиленген 36 миллион манатны орнуна 36580 минг манатны къадарына ёл къурулуш ишлер этилген. Иш чыгъарывуну къадары 3,9 процентге артгъан. План булан белгиленген 88 километрни орнуна 91,3 километр узунлукъдагъы ёллар янгыртылып къурулгъан. План булан белгиленген 470 километрни орнуна буса 487 километр узунлукъдагъы ёллар толу кюйде ярашдырылгъан.

Загьматны асувлулугъун артдырывну, эконом этивню, материал байлыкъланы асувлу пайдаландырывну натижасында бирлешивню коллективи хайыр алывну планын 13,9 процентге артдыргъан. Шо вакътини ичинде 9,1 тонна метал, 137,3 тонна цемент, 34,5 тонна битум, 56 минг киловатсагьат электрик гюч эконом этилген.

Ёл къурувчуланы загьмат шартларын яхшылашдырывгъа айрыча тергев бакъдырыла. Шо мурат учун мунда 84,6 минг манат акъча харжлангъан. Шону натижасында бирлешивде гетген йыл производство булан байлавлу хатарлар болмагъан.

Янгылыкъ яратывчулар ва пайдалы таклиф беривчюлер бирлешивню уьстюнлюклерине аслам къошум эте. Бирлешивде гетген йыл 315 минг манат экономика пайдасы булан 7 янгылыкъ яратывчу таклиф пайдаландырылгъан.

Ёл къурувчуланы арасында юрюлеген социалист ярыш, загьматны къурувну алдынлы къайдаларын къоллав, ишлейгенлени яшавлукъ шартларын яхшылашдырыв иш чыгъарывну артдырмагъа кёмек эте. Тармакъда оьзлени борчларына оьр даражада жаваплылыкъны англап янашагъан ишчилер аз тюгюл. Гетген йыл бирлешивде бир адамгъа РСФСР-ни ат къазангъан къурувчусу, 4 адамгъа ДАССР-ни ат къазангъан къурувчусу деген гьюрметли атлар берилген. 6 адам ДАССР-ни Оьр Советини Президиумуну Гьюрметлев грамоталары булан савгъатлангъан.

Бирлешивде алдынлыкъны алып юрюйген коллективлер аз тюгюл. Шоланы арасындан машинлешдирилген управлениени, Магьачкъаладагъы ва Хасавюртдагъы ёл къурулуш управлениеви. Магьарамгент, Къазбек, Кочубей, Лаваша, Совет, Рутул ёл къурулуш участкаланы эсгерме ярай.

Бугюнлерде ёл къурувчуланы бютюн къасты алда токътагъан борчланы уьстюнлюк булан кютювге бакъдырылгъан.

Т. САВЗИХАНОВ,
«Дагестанавтодор» бирлешивню инженери.

«Къылыгъын тас этген къылгъа сюрюнер» деген макъалагъа гёре

КЪАРА ТЕГЕНЕКДЕЙ КЪАДАЛА

Мен Къалсын Акъгёзовну макъаласын къайтарып-къайтарып охудум ва юрегимде топлангъан талчыгъывумну охувчулагъа ачма сюемен. Къалсын бугюнгю яшавда бар, тезден арагъа чыгъарма герекли агьамиятлы масъалаланы гётере. Шолар буса теренден ойлашагъан, элни-халкъны гележегине жаны авруйгъан, алгъа багъып айыкъ кюйде къарайгъан гьар адамны талчыкъдырмай болмай.

Гертилей де, недир бу гёз алдыбызда болуп турагъан затлар? Биз къайда чыгъып барабыз! Татывсузлукъ, рагьмусузлукъ, оьзге адамны талигьине тергевсюз янашыв яшавда кёп ер тута бара. Озокъда, шогъар себеплер кёп. Баш эркеч ярдан атылса, сав сирив шону арты булан гетеген йимик, яшавда шо ёрукъдагъы гьаллар баргъан сайын арта.

Айтылагъан сёзню де, этилеген ишни де арасында айлыкъ-йыллыкъ ёллар бар. Артдагъы йылларда шолай гьал айрокъда оьрде олтургъан, оьзлеге халкъ тюз ёлну гёрсетер деп инанагъан адамланы арасында бек сезилди. Шо буса адамланы юреклеринде разисизликни тувдура.

Школада учитель яшлагъа бир зат айтып, оьзю башгъа затны этген сонг, яшлар нечик тарбия алажагъы англашыла. Мен билеген бир учительница: «Охувчулар школагъа тагъынып-безенип гелме ярамай!» — дей эди. Оьзюню къызы буса школагъа бир гюн гийгенин артындагъы гюн гиймей, алтынлагъа бёленип юрюй. Анасы булан бирче ишлейген учителлер де огъар, кёкге де, ерге де къарап, къыймат салып юрюдю. Охума тюшегенде де сюрюнмеди йипге де. Сонг буса ачылды къызны билимлери. Болмадыгъа бакъгъанда, ол ташлап охувун да, биревге тагъылып гетип де къалды. Айтагъаным, уясында не гёрсе, яшлар учгъанында шону этер. Яхшы ва яман къылыкълагъа олар уллулардан уьйрене.

Бир къызгъа анасы кёп зат сёйлеп къойгъан эди. Къалымны залим къалындан айтгъан эди. Уланныкилер, шо намусну бираз енгил этсе ярамаймы экен деп, къызны анасына тилевге бардылар. Тек шо ана бир затны да къайдан тайдырсын, уьстевюне, алда унутгъан затланы да къошуп, «шуланы бириси тайса да, ишни бузажакъман» деп, уланны адамларын гелген ёлуна салып бакъдыра. Анада ана юрек, рагьму, инсаплыкъ болмагъан сонг ону яшларындан не рагьму, не гьюрмет ахтарарсан! Шо гелин ашагъан тепсисин сама адамшавлу жыймай, арадан йыл гетди. Шо да гьеч эди. Эрин адамларындан айырмакъны къастын этип, къайынларын гёзю булан гёрюп ярамай эди. Теренден ойлашагъан улан, къалмагъал кёп къалын болгъунча, къызны гелген ёлуна салды. Шо ананы къалгъан къызлары да яшамады эрлери булан бу къызы чакъы да. «Оьктемликни артындан хорлукъ юрюр» деп, шулай затгъа айта буса ярай.

Бирдагъы бир мисални гелтирме сюемен. Бизин юртлу бир улан асгерден: «Пеленче къызны магъа алмасагъыз, асгерден уьйге къайтмай къалажакъман!» — деп йыракъдан къара къоркъув берип язды. Ата-ана талавурчулукъ, юлкъувчулукъ булан яшавун къурагъанланы шашыгъан къызын айтгъан-айтгъанын берип алды. Уланы айтгъангъа тынгладылар. Шону да уьстевюне: «Мени тоюма тюшген акъча меники болмагъа тарыкъ», — деп тута улан. Мурадына етишме де етише. Тезликде машин алып мине. Арадан бираз заман да гетмейли, улан къатынын къувалады. Сонг ол бирдагъы бир пеленчелени къызына гёзю тюшгенин айтды. «Шо къызны алмасагъыз, башымны алып бир ягъына гетежекмен,» — деп, ата-анасына янгыдан къара къоркъув бере башлады. Ата-ананы гёмерликге деп артгъа салгъан бар-ёкъ харжын да къошуп, улан бирдагъы керен къатын алды. Оьзюню шонча да шолай гьайын этген ата-ананы да ташлап, къатыны булан бирче башын алып гетип де къалдылар. Ата-анасы яхшы болгъан учун да битмей экен. Гюл терекге битген тегенек бутакъ йимик, шо улан ата-ананы яшавуну леззетин алды, савлугъун бузду, юрегин сындырды.

Яшавда булай мисаллар кёп. Шоланы оьзгелер де гёредир. Мен айтма сюеген зат недир десегиз, эгер авлетлер оьзлени къыйыны тёгюлмеген акъча яда башгъа имканлыкълар булан таъмин этилсе, шону онча хадирин билмей. Олар терс ёлгъа тюшюп де къалалар.

Эсигиздедир алда уллу адам ёлдан оьте буса, яш адамлар огъар гьюрмет этип, ёл бере эди. Гьали буса гьаллар бютюнлей башгъача. Ёл бермеге чи къайдагъы затдыр, уллу адамланы эс де этмей къоялар. Къалсын Акъгёзов да айтгъанлай, ата-бабаларыбызны асил мердешлери арадан тая баргъанлыкъгъа жанынг авуртмай, гьалекленмей болмайсан. «Бара-бара байрам къалыр» дегенлей, бары да яхшы къылыкълар, яхшы адатлар, яхшы ёллар унутулуп къалар деген къоркъунч юрегинге къара тегенекдей къадала. Шолай гьал буса гьар-бир айыкъ гьакъылы булангъы адамны теренден ойлашдыра. Гёзюнгню алдында оьзюню пайдасы учун тюп-тюз затны ялгъан этип, акъ затны къара этип гёрсетеген адамлар барлыгъы бавругну яра. Неге буса да, артдагъы вакътилерде адамларда, акъча берип, бары затны сатып алма бола деген терс гьакъыл тувуп геле. Шолай гьал да, баягъы, юрегинге къадалагъан къара тегенек. Эгерден акъчагъа, алтынгъа намусубуз да, адамлыгъыбыз да сатыла болгъан сонг, яшайман деп айтып, топуракъны таптап да не этебиз. Сонг гележек наслулар биз шолай осал, шолай илыкъ ёлдан юрюгенибизни бизден гечерми? Гечмес, озокъда. Гележек наслуланы алдында намусубуз таза болсун учун оьз яныбыздан амалгъа гелеген бары да къастны этмеге туврадан-тувра борчлубуз.

Яшланы къылыкъ якъдан тарбиялавчу ёллары да гьалиге макътардай тюгюл. Артдагъы вакътилерде телевизордан гёрсетилеген кёбюсю чебер фильмлер оьрюм яшлагъа терс якъдан таъсир этсе тюгюл, гьеч бир тюйр де пайда берер даражада тюгюл экенин уллулар гёрюп турабыз. Мен ойлашагъан кюйде, бизге ва бизин авлетлерибизге къыйышмайгъан шолай чебер фильмлени гёрсетивню алдын алывну бир тюрлю ёлун тапмасакъ, бирдокъда ярайгъан иш тюгюл. Дагъы ёгъесе, оьсюп гелеген яш наслуну къылыкъ ягъы не чакъы бола буса да акъсажакъ. Шогъар буса биз, уллулар, инг башлап айыплы экенибизни унутма тюшмейбиз.

Гьасили, яшавда алышынма герекли ишлер кёп. Янгыртып къурувну толкъунлары кёп адамлагъа, кёп тармакълагъа барып уруна. Савлай Ватаныбыздагъы гьал бизин кёп ойлашмагъа, яшавгъа айыкъ гёз булан къарамагъа, янгыртып къурувгъа оьз ягъыбыздан болагъан кёмегибизни этмеге борчлу экенибизни англата. Янгыртып къурувдан ягъада турмайлы, яшларыбызны къылыкъ якъдан акъсамагъа да къоймайлы, яшавну яхшылашдырмакъ учун бары барлыгъыбыз булан берилип, иш гёрмеге герекбиз. Дагъы ёгъесе, биз юрегибизге тутгъан бек яхшы негетлерибизге етишме болмасбыз.

У. ИБРАГЬИМОВА,
шаир, СССР-ни Журналистлерини союзуну члени.

Редакцияны почтасындан

КИМДЕН СОРАЛМА ГЕРЕК?

Бизин республикада кёбюсю тавтюп ва тав районларда, гьайванчылыкъ ва малчылыкъ тармакъ булан машгъул болуп, шолардан аслу гелим алып, ишин юрютеген колхозлар ва совхозлар аз тюгюл. Тек шо хозяйстволарда, мени гьисабымда, кёп кемчиликлеге ёл бериле. Айрокъда малланы ва гьайванланы жынсын яхшылашдырывда низам, ёрукъ ёкъдур деп ойлашаман. Бизин кёп-кёп районларыбызда гьали де увакъ гьайванланы сакълайгъанлыкъ биревучун да яшыртгъын зат тюгюл. Олагъа нечакъы къуллукъ этсенг де авурлугъу 250 — 300 килограмдан артыкъ болмай.

Шо кемчиликден азат болмакъ учун, бары да затдан алдын гьар хозяйствода ишлейген зоотехниклер ва гьайванланы, малланы жынсын яхшылашдырывгъа къарайгъан оьзге специалистлер оьзлер техникумларда, институтларда алгъан билимлерин иш уьстюнде къолламагъа къаст этмеге герек. 10 — 15 йыл алъякъда шу масъалагъа хозяйстволарда бек тергевлю кюйде къарай эди. Гьали къайсы хозяйствогъа барсанг да, гьайсызлыкъгъа, жавапсызлыкъгъа рас боласан. Белгили кюйде, гьар совхозда ва колхозда гьайванланы искусственный къайдада балагъа токътатагъан хас пунктлар бар. Оланы кёбюсю тийишли ясандырывлар булан да таъмин этилген. Тек болгъан булан не пайда, биринде сама да тюз кюйде иш гёрмейлер.

Мен бирдагъы бир затгъа тамаша боламан. Республикада яхшы юн, эт береген маллар бола да туруп, бир-бир хозяйстволарда 2 — 3 килограмдан артыкъ юн къыркъылмайгъан малланы сакълайлар. Ногъай районну жынслы къойлар оьсдюреген «Червлёные буруны» деген заводунда буса гьар малдан азында 7 — 8 килограм юн ала. Бизин совхозлагъа ва колхозлагъа шолай малланы сакъламагъа, оланы жынсын яхшылашдырмагъа ким къоймай?

Совхозлардагъы жынслашдырыв ишлеге тийишли къурумланы янындан осал тергев берилегенлик ачыкъ. Шо иш оьзбашына йиберилип къалгъанлыкъ уьстевюне адамланы оьз ихтиярындагъы гьайванланы, малланы жынсын яхшылашдырывгъа да терс якъдан таъсир эте. Масала, бизин Эрпели юртда малланы санамагъанда да, халкъны къолунда бир мингден де къолай гьайван бар. Шоланы заманында балагъа токътатывну гьайын этген гиши болмады. Шо саялы артдагъы уьч йылны ичинде 400-ден де артыкъ сыйыр балагъа токътатылмагъан кюйде къалды. Бу йыл да гьал яхшы янгъа багъып алышынар деп къаразуллама тюшмей. Неге тюгюл биз язгъан арзалагъа гёре оьрдеги къурумлар къабул этген къарарлар барысы да дегенлей яшавгъа чыкъмай, кагъызда къала. Тек мен бир затгъа тамаша боламан. Шо къарарланы яшавгъа чыгъармайгъан ёлбашчылардан неге соралмай, неге олар жавапгъа тартылмай. Шолайланы гьайсызлыгъындан савлай жамият къыйын гьалгъа тюше.

М. ТЕМИРХАНОВ,
загьматны ветераны.

«БИЗИН ДЕ КЪАЗАПЛАНДЫРДЫ» ДЕГЕН МАКЪАЛАГЪА ГЁРЕ

ТАТЫВЛУ ЯШАЙЫКЪ

Мен «Правда» газетни бу йыл 16-нчы январда чыкъгъан номеринде К. Задуллаев деген адамны макъаласын охугъанда тувулунгъан ойларымны айтма сюемен.

К. Задуллаев, сайки, къумукълар оьзлени топуракъларын башгъа ерлерден гёчюп гелгенлерден тазалама, оьзгелер буса къумукълар башгъа миллетлени ерлерине къайтарып къувалама сюе деп, тарыкъсыз ёмакъланы сёйлей. Эгер де, къайсы буса да бир миллетни вакили агьлюде, жамиятда оьзюн башгъалардан артыкъ гёрюп, башгъаланы сансымай, оьктем сёйлемеге сюе буса, шону гьазиринде токътатмагъа тарыкъ.

Атабызны Гимра деген юртда яхшы къонакълары бар эди. Гимрада аварлар яшай. Шо юртлу Магьамматали, Магьаммат, Сагьадулла деген атамны ювукълары, мен шо заман яш бусам да, эсимде къалгъан. Олар, тавдан тюзге эшеклер булан емиш гелтирип, жумалар булан бизде къала эди. Емишге алышдырып алгъан ашлыкъ булангъы къаплары бизин уьйде тургъан гезиклер нечакъы да болгъан. Олар бизге, биз олагъа бек инана эдик. Гьали адамлагъа не болгъан? Ягь, намус, дослукъ аза бара. Гелигиз, алда йимик, аталарыбыз йимик, дос болуп татывлу яшайыкъ. Къыйынлы ва шат гюнюбюзде бир-биревге табулайыкъ.

В. ВАЛИЕВ.
Эрпели.

Галина Владимировна Скареднева Владивостокдагъы медицина институтну битдирген ва гьали врач-косметолог болуп ишлей. Оьр билим алгъан яш специалистни Дагъыстангъа йибергенлер. Шондан берли 18 йыллагъа ювукъ заман гетген. Шо йылланы ичинде ол ишине бек яхшы тюшюнген. Галина Скареднова загьмат тёгеген Магьачкъаладагъы косметика кабинетге гелегенлени санаву гюн сайын арта демеге ярай. Эсгерилген кабинет шо тармакъда къолланагъан лап яхшы ва янгы ясандырывлар булан онгарылгъан.

СУРАТДА: врач Г. СКАРЕДНЕВА иш уьстюнде.

Т. МАГЬАММАТОВ чыгъаргъан сурат.

ЖАНЫМ АВРУП ЯЗАМАН

Мен, ата юртум Къоркъмаскъаладан айырылып, Къызылюртда яшайгъаным аз болмай. Гьали мен 76-нчы йылымны узатаман. Алда йимик савлукъ да ёкъ, саялы, юртда сийрек боламан, ондагъы хабарлар да магъа кёп узакъдан етише. Балики шу кагъызны да мен язмас эдим, тек газетде «Гёзден тайгъан гёнгюлден де таяр» деген макъаланы охугъан сонг, чыдап болмадым. Айрокъда мени шо макъаладагъы: «Къоркъмаскъалалылар гьайванчылыкъгъа арт берген десе де ярай», — деген сёзлер бек талчыкъдырды.

Эгер юртлуларым алда совхозда шо тармакъгъа не- алдынлыкъны алгъан Муслимат Салагьбекова Загьмат Къызыл Байракъ орден булан савгъатлангъан эди. Гьали тувар ферма бар ерде ерлешген «Йылгъынлар» деген участкада о заманлар тавыв звеночу Солтанат Сатыбалова гьар гектардан 76 центнер гьабижай къайтара эди. Бугюн буса мени юртлуларым, гьабижай чачып, донгуз тегенек оьсдюре.

Бизин хозяйство ВДНХ-да ортакъчылыкъ этген йылларда председателибиз Жамалутдин Гьажиев эди. Ол гьалиги совхозну инги директоруну атасыны агъасы эди. Жамалутдин башчылыкъ этеген вакътилерде бизин гьар-бир ишибиз макътала эди. Гьали

... ЯШАЙЫКЪ

Мен «Правда» газетни бу йыл 16-нчы январда чыкъгъан номеринде К. Задуллаев деген адамны макъаласын охугъанда тувулунгъан ойларымны айтма сюемен.

К. Задуллаев, сайки, къумукълар оьзлени топуракъларын башгъа ерлерден гёчюп гелгенлерден тазалама, оьзгелер буса къумукълар башгъа миллетлени ерлерине къайтарып къувалама сюе деп, тарыкъсыз ёмакъланы сёйлей. Эгер де, къайсы буса да бир миллетни вакили агьлюде, жамиятда оьзюн башгъалардан артыкъ гёрюп, башгъаланы сансымай, оьктем сёйлемеге сюе буса, шону гьазиринде токъътатмагъа тарыкъ.

Атабызны Гимра деген юртда ·яхшы къонакълары бар эди. Гимрада аварлар яшай. Шо юртлу Магьаммаали, Магьаммат, Сагьадулла деген атамны ювукълары, мен шо заман яш бусам да, эсимде къалгъан. Олар, тавдан тюзге эшеклер булан емиш гелтирип, жумалар булан бизде къала эди. Емишге алышдырып алгъан ашлыкъ булангъы къаплары бизин уьйде тургъан гезиклер нечакъы да болгъан. Олар бизге, биз олагъа бек инана эдик. Гьали адамлагъа не болгъан? Ягь, намус, дослукъ аза бара. Гелигиз, алда йимик, аталарыбыз йимик, дос болуп татывлу яшайыкъ. Къыйынлы ва шат гюнюбюзде бир-биревге табулайыкъ.

В. ВАЛИЕВ,
Эрпели.

... Владимировна Скареднева Владивостокдагъы медицина институтну битдирген ва гьали врач-косметолог болуп ишлей. Оьр билим алгъан яш специалистни Дагъыстангъа йибергенлер. Шондан берли 18 йыллагъа ювукъ заман гетген. Шо йылланы ичинде ол ишине бек яхшы тюшюнген. Галина Скареднова загьмат тёгеген Магьачкъаладагъы косметика кабинетге гелегенлени санаву гюн сайын арта демеге ярай. Эсгерилген кабинет шо тармакъда къолланагъан лап яхшы ва янгы ясандырывлар булан онгарылгъан.

СУРАТДА: врач Г. СКАРЕДНЕВА иш уьстюнде.

Т. МАГЬАММАТОВ чыгъаргъан сурат.

мен бирдагъы бир затгъа тамаша боламан. Республикада яхшы юн, эт береген маллар бола да туруп, бир-бир ... къыйын гьалгъа тюше».

М. ТЕМИРХАНОВ,
загьматны ветераны.

ЖАНЫМ АВРУП ЯЗАМАН

Мен, ата юртум Къоркъмаскъаладан айырылып, Къызылюртда яшайгъаным аз болмай. Гьали мен 76-нчы йылымны узатаман. Алда йимик савлукъ да ёкъ, сакълы, юртда сийрек боламан, ондагъы хабарлар да магъа кеп узакъдан етише. Балики шу кагъызны да мен язмас эдим, тек газетде «Гёзден тайгъан гёнгюлден де таяр» деген макъаланы охугъан сонг, чыдап болмадым. Айрокъда мени шо макъаладагъы: «Къоркъмаскъалалылар гьайванчылыкъгъа арт берген десе де ярай», — деген сёзлер бек талчыкъдырды.

Эгер юртлуларым алда совхозда шо тармакъгъа нечик агьамият бере болгъанын унутгъан буса, эсине салайым. Районда тюгюл, савлай республикада да хозяйствобуз биринчи ерни алып, Бютюнсоюз юрт хозяйство выставкада ортакъчылыкъ этген, биринчи даражалы диплом къазангъан.

Шо йылларда фермада ишлейген савунчуланы, туварчыланы арасында, Ватанны оьр савгъатларына ес болуп, данггъа, элге айтылгъанлары да бар эди. Оланы къайсынбирисин эсгерейим. Масала, бютюн Дагъыстанда савунчуланы арасындагъы ярышда алдынлыкъны алгъан Муслимат Салагьбекова Загьмат Къызыл Байракъ орден булан савгъатлангъан эди. Гьали тувар ферма бар ерде ерлешген «Йылгъылар» деген участкада о заманлар [illegible]лу звеночу Солтанат [illegible]лова гьар гектардан 76 центнер гьабижай къайтара эди. Бугюн буса мени юртлуларым, гьабижай чачып, донгуз тегенек оьсдюре.

Бизин хозяйство ВДНХ-да ортакъчылыкъ этген йылларда председателибиз Жамалутдин Гьажиев эди. Ол гьалиги совхозну янгы директоруну атасыны агъасы эди. Жамалутдин башчылыкъ этеген вакътилерде бизин гьар-бир ишибиз макътала эди. Гьали мени ата юртлуларым, янгы директоргъа уллу инамлыкъ этип, ону оьзлер сайлагъан сонг, ол да оьз ягъындан къаст къылып, бел бюгюп ишлер деп умут этемен. Юртлуларым да огъар, шо къыйын ишинде къол ялгъап, къошулуп совхозну алдынлы хозяйстволаны сыдрасына чыгъарагъа инанма сюемен. Бизин юртну да, совхозну да бай, оьктем болма ярайгъан тарихи ёлу бар. Шону бизге бир де унутма ярамай.

Абдурашит УКАРХАНОВ,
загьматны ветераны.

Библиография

Языvлу эсделиклени гьакъында

Шолай ат салынгъан янгы китап гьали-гьалилерде СССР-ни Илмулар академиясыны Дагъыстан филиалыны басмаханасында чыгъарылгъан. Китапгъа «Дагъыстанны XVIII—XIX асруларда яратылгъан язывлу эсделиклери» деген ат тюз берилген. Китапны тизген Х. Омаров, жаваплы редактору — А. Шихсайитов.

Бу жыйым китапда, аслу гьалда, Гь. Цадасаны атындагъы Тарих, тил ва адабият институтда загьмат тёгеген илму къуллукъчуланы макъалалары топлангъан. Тарих илмуланы доктору. А. Шихсайитовну макъаласында — дагъыстанлы алимлер алъякъда язып гетген биография жанрда яратгъан асарларыны гьакъында айтыла. Бу жанрда къазикъумукълу Абдурагьман, Алкъадарлы Гьасан Апенди, дёргелили Назир, къазикъумукълу Замир-Али (Али Каяев) ва башгъалары язгъан маълуматлы асарлар эсгериле. Олай асарланы арасында 1921—1939-нчу йылларда тёбенжюнгютейли Абдурагьман гёчюрген арапча къолъязмалы бир жыйым китапдагъа маълуматлар да бек пайдалы.

Тарих илмуланы кандидаты Т. Айтберовну макъаласында — авар жамаатлардан бир нечеси XVIII—XIX асруларда бир-бири булан этген разилешив дыгъарлары арап тилден таржума этилген, шо текстлеге баянлыкълар да берилген. А. Козлованы макъаласы — фарс тилде язылгъан «Янгы Дербент-наме» деген къолъязманы ахтарывгъа багъышлангъан. Д. Гьажиева XIX асруда оьмюр сюрген урадалы Муртазали деген алимни арап граммтикагъа багъышлап язгъан асарларын гёзден гечире. Муртазалини асарлары Дагъыстанны мадрасаларында къоллана болгъан. М. Дибиров — XX асруну башында яшагъан согъратлылы Алибутай деген бир белгили эмчи ва алим адамны медицинагъа багъышлап язгъан бир къужурлу къолъязывну гьакъында хабар бере. Тил илмуланы кандидаты С. Забитовну гиччирек макъаласында гьараканлы Сайит деген машгъур алимни илмуда оьзю къуршайгъан тармакъларын ва билим даражасын белгилеп гёрсете.

А. Исаевни иши де къужурлу темагъа багъышлангъан. Макъаласында ол, Дагъыстанда алда яратылгъан къолъязмаланы ва ташбасмадан чыгъарылгъан китапланы уьст ва ич гёлеми, оланы язылгъан хатлары, ичиндеги накъышлары ва суратлары, умуми чеберлик даражасы гьакъында хабар бере, оланы язгъан-тизген язывчуланы - катиплени атларын эсгере — тёбенкъазанышлы Абусупиян Акаев ва Катип-Гьасан Ибрагьимов, куллалы Иса, шуланили Исмайыл, гьамушили Асадулла, урибли Къазимагьаммат ва башгъалары.

Китапда къумукъланы ва ногъайланы язывлу маданиятына багъышлангъан илму ахтарывлар да гёрмекли ерни тута. Айтайыкъ, Гь. Оразаев язгъан уллу макъалада, 1860-нчы йылда яратылып, тек гьалиге ерли белгисиз къалып тургъан бир тарихи документни гьакъында айтыла. Архивни фондларындан табулгъан бу «Къумукъ ногъайланы арзугьалы» деген язывлу эсделикни гьакъында хабар бере туруп, макъаланы автору ону ногъай-тюрки къатыш тилде язылгъан текстин арап-ажамча гьарплардан гьалиги рус алфавитге айландырып (яъни, транскрипция этип) ва толу кюйде рус тилге таржума этип де гёрсетген. Текстге бир хыйлы тарихи баянлыкълар-англатывлар да берилген. О документде «къумукъ - ногъайланы» әжелден берлиги Дагъыстан булан болгъан байлавлукъларыны тарихи гьакъында, сонг да ногъайланы алдынгъы язывун ва тилин ахтарыв учун пайдалы ва къужурлу маълуматлар бериле.

Филология илмуланы доктору С. Акъбиев язгъан макъаланы темасы ва маъналылыгъы, ону атын эсгерип къойсакъ да, англашылажакъ: «Къумукъ тилде алъякъда басмадан чыкъгъан китаплардагъы баш сёзлер». Автор эсгереген кюйде, ажам язывда чыкъгъан къумукъ китаплагъа баш сёзлер язгъанлардан Тимофей Макаровну, Абусупиян Акаевни, Нугьай Батырмурзаевни, Темирболат Бийболатовну, Жалалутдин Къоркъмасовну атлары айрокъда макътавгъа лайыкълы, оланы макъалалары о замангъы ва гьалиги наслулагъа да пайдалы ва маълуматлы болуп чыкъгъан.

Тил илмуланы кандидаты Къ. Къадиргьажиев оьзюню макъаласында, Дагъыстанда язылгъан бырынгъы текстлерде ёлугъагъан сёзлерден бир нечелерин тил илмуну гёзюнден гечирип, анализ этип гёрсете. Ол гелтиреген далиллеге гёре, тав тиллерде ёлугъагъан гьамас, каххи, хоно, гулгун, гьаржа, чархап, тама, майсум, нуцал (Муцал), уцмий (Уцуми), КIилъилай (Гигьили) деген терминлер ва атлар — аслусу тюрк тиллерден чыкъгъан сёзлер.

Китапны «Материаллар» деген бёлюгюнде де пайдалы маълуматлар бар. Мисал учун, А. Шихсайитов ва Х. Омаров мунда артдагъы йылларда оьтгерилген илму-ахтарыв экспедицияланы натижасында табулгъан янгы материаллардан бир нечелерин гелтиргенлер. Оланы арасында — Къарабудагъгентни тарихине байлавлу бир документни арапчадан таржумасы тергевню тарта. Гьасан Оразаев бу бёлюкде XVIII асруда къумукъ-тюрки ва азербайжан-тюрки къатыш тиллерде язылгъан кагъызлардан 23 текстни арап-ажам язывдан гёчюрген. О кагъызлар гьалиден 210—250 йыллар алъякъда Эндирейден, Яхсайдан, Кёстекден, Къазанышдан, Таргьудан, Хумторкъалиден, Къанабурдан, Апдиден, Чеченден, Гьайдакъдан, Къызлардан, Жюнгютейден язылып чыкъгъан документли эсделиклер. Эсгерме герек, булай журадагъы текстлер гьалиге ерли биринчилей болуп бу китапда печатдан чыгъарыла. Къумукъланы бырынгъы язывлу тилин уьйренивде бу текстлени бек уллу агьамияты барлыгъын айтма сюемен.

«Дагъыстанны XVIII—XIX асруларда яратылгъан язывлу эсделиклери» деген янгы китапда дагъы да тюрлю материаллар бар. Тек ону тиражы оьтесиз азлыгъына къыйналмай болмайсан. Мундагъы макъалалар ва материаллар Дагъыстанны халкъларыны язывлу маданиятын, оланы ругь байлыгъын, тарихин ахтарагъан ва уьйренеген хыйлы адамлагъа пайдалы болажагъы шексиз зат.

Д. КЪИДИРНИЯЗОВ,
тарих илмуланы кандидаты.

КОЛЛЕКТИВНИ БОРЧЛАРЫ

Хасавюртдагъы Дагъыстан консерво заводну коллективи шагьарда биринчилерден болуп бешйыллыкъны ахырынчы йылына янгы борчлар алгъан. Бу йыл коллектив 300 минг манатны къадарында къошум гьисапда продукция чыгъармагъа, загьматчылагъа 200 минг банка гьар тюрлю консерволар йибермеге, бешйыллыкъ планны ноябрь айны 7-не тамамламагъа токъташгъан.

Белгиленген борчларда загьматны иш чыгъарывлулугъун 2 процентге артдырмагъа, продукцияны оьзюне токътайгъан багьасын 200 минг манатгъа кемитмеге, янгылыкъ яратывчулукъ таклифлени къоллавну натижасында 50 минг манат хайыр алмагъа, 60 тонна ягъарлыкъны, 20 минг киловат-сагьат электрик энергияны экономия этмеге гёз алгъа тутулгъан.

ЧАРАЛАР ГЁРЮЛГЕН

Магьачкъаладагъы сепаратор лар чыгъарагъан заводну коллективи гетген йыл оьзюне белгиленген планларын толтурма болмагъан. Планлашдырывну ёругъу ёкълукъдан, бажарывлу специалистлени етишмейгенлигинден, производствода технология алатланы ерлешдирив осал салынгъанлыгъындан завод дыгъарлар булан белгиленген 208 минг манатны къадарында продукция йибермеге болмагъан. Халкъ кёп къоллайгъан маллар да белгиленген пландан эсе аз чыгъарылгъан.

Гетген йылны къыйынлы шартларын гёз алгъа тутуп, заводну коллективи, ишлени яхшылашдырмакъ учун хыйлы чаралар гёрген. Производствода бар кемчиликлер тайдырыла. Заводда кадрлар булан тамин этивге яхшы тергев бакъдырыла, социальный масъалалагъа да тергев артгъан. Яшавлукъ уьйлер къурувну генглешдирмек гёз алгъа тутулгъан.

М. ОЛЕГОВ.

Культура яшаву

ПАГЬМУЛУ КОМПОЗИТОРНУ ЭСДЕЛИГИНЕ

Гьали-гьалилерде бизин республиканы музыка жамиятыны залында кёп халкъ жыйылгъан эди. Шо жыйын белгили композитор, дагъыстан профессионал музыканы кюрчюсюн салгъан Готфрид Гьасановну эсделигине багъышлангъан эди. Жыйында ДАССР-ни Культура министерлигини, ДАССР-ни Композиторларыны союзуну, Дагфилармонияны, Магьачкъала шагьардагъы музыка училищесини вакиллери ортакъчылыкъ этди. ДАССР-ни культура министри Н. А. Абдулгьамитова чыгъып сёйледи.

– Бугюн бизин Дагъыстан профессионал музыканы кюрчюсюн салгъан композитор Г. Гьасановну юбилейине байлавлу шатлыкълагъа жыйылгъанбыз. 1990-нчы йыл республиканы музыка культурасында Гьасановну йылы деп гьисап этилежек.

1990-нчы йыл музыка жамият учун Гьасановну йылы деп белгиленген сонг, ДАССР-ни Композиторларыны союзуна, ДАССР-ни музыка жамиятына ва оьзге тюрлю музыка къурумларына белгили композиторну 90 йыллыкъ юбилейин генг кюйде белгилемеге гереклиги гьакъда Н. Абдулгьамитова айрыча билдирди.

Магьачкъала шагьардагъы музыка училищени дарс беривчюсю, Гьасановну охувчусу Р Миесерова, ДАССР-ни музыка жамиятыны правлениесини председателини заместители Х. Баширов, Дагфилармонияны чебер ёлбашчысы З. Магьамматова ва башгъалары уллу композиторну гьакъында кёп-кёп исси сёзлер айтдылар.

Генгешде Гьасановну йылын белгилейгенге байлавлу болуп, республика телевидениеси, радиосу, газетлери пагьмулу композиторну яшаву ва яратывчулугъу гьакъында материаллар бережегине инамлыгъын билдирди.

К.-П. АЛЕСКЕРОВ,
ДАССР-ни инче саниятыны ат къазангъан къуллукъчусу.

ТЫШ УЬЛКЕЛЕРДЕ АРТ ХАБАРЛАР

КПЧ-ни Председатели партконференцияда чыгъып сёйлеген

ПРАГА. (ТАСС). КПЧ къурумну акъдан янгыртып къурувну ишни гьамакълай тура, плюрализмни системасында оьзюню ерин белгилей, янгылышларын тюзлемеге къаст эте, янгы принциплерде оьзюню практикада чалышывун орунландырмагъа сюе, деп билдирген партияны председатели Л. Адамец, Праганы районларыны бирисинде болгъан парт конференцияда чыгъып сёйлей туруп. Директива къайдада ёл башчылыкъ этивню узакъ йыллардан сонг башлангъы къурумлар оьзбашына политика иш гёрмеге уьйренелер. КПЧ-ни район конференциялары шону гёрсетген. Конференциялар сайлавлагъа гьазирлик гёрювню вакътисинде партия программасыны яшавгъа чыгъарылывуну барышы арагъа салынып ойлашылынгъан, Чехияны ва Моравияны Компартиясыны 3-нчи мартда ачылажакъ учредительный съездине делегатлар сайлангъан.

БУХАРЕСТДЕ ЛЕНИННИ ПАМЯТНИГИН ТАЙДЫРМАКЪНЫ ГЬАКЪЫНДА КЪАРАР КЪАБУЛ ЭТИЛГЕН

БУХАРЕСТ. ТАСС-ны мухбири Николай Морозов булай билдире: «Румынияны тахшагьарында Азат печатны майданында (алдынгъы Скынтейи деген майдан) В. И. Ленинни памятнигин тайдырмакъны гьакъында Румынияны Милли къутулувуну фронту деген политика гьаракаты таклиф берген. Геттен жумагюн ВСНС-ны жыйынында малим этилген шо таклиф уьлкени законлар чыгъарыв оьр органыны членлерини янындан арив гёрюлген.

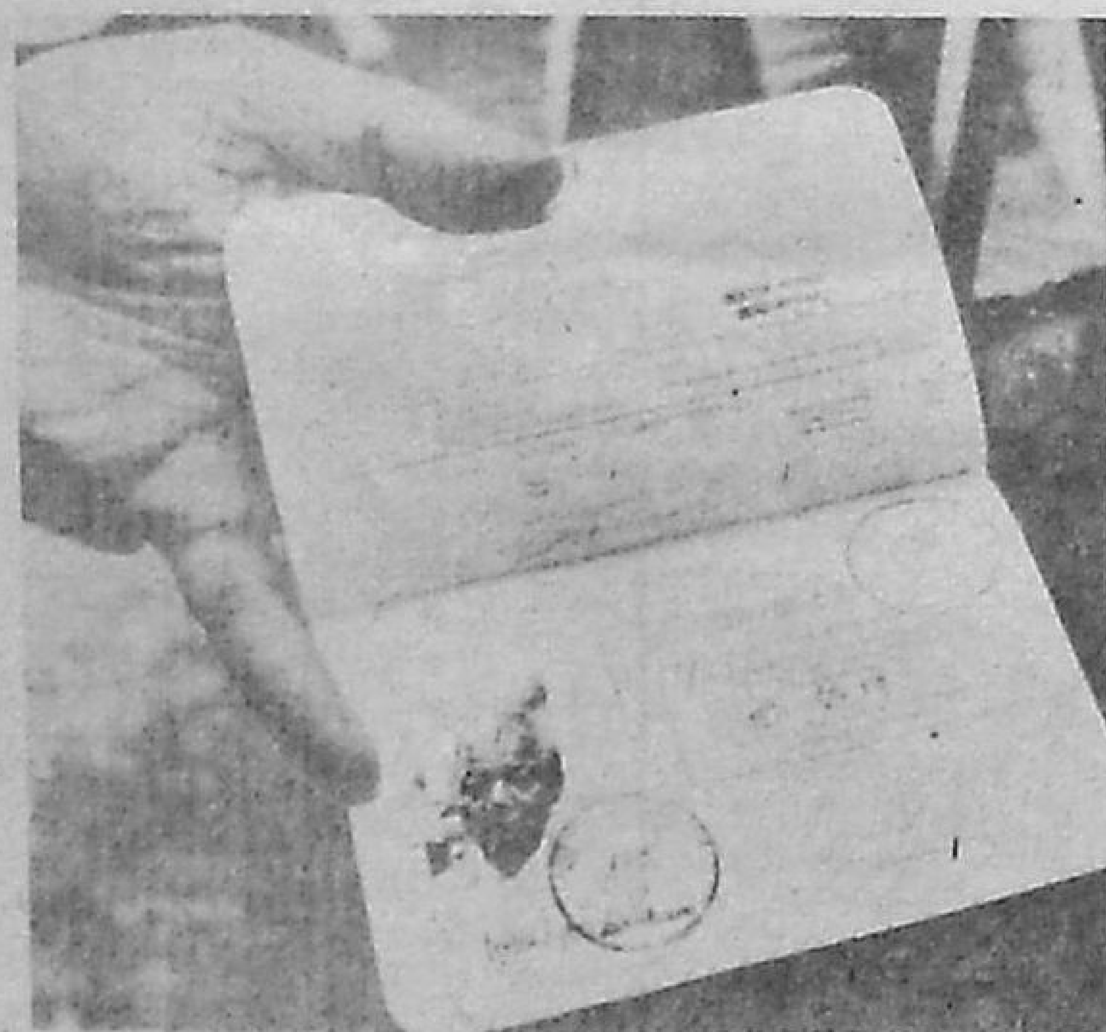

Сайлавлардан сонг Никарагуадагъы гьал яхшылаша

МАНАГУА. (ТАСС). Никарагуадагъы гьал яхшы кюйде къалып тура. 25-нчи февральда болгъан бютюн умуми сайлавланы натижаларын халкъгъа малим этген сонг биринчи гюнлерде Манагуада ва уьлкени оьзге шагьарларында болгъан айры-айры ерукъсуз ишлер дагъы генглешмей къалгъан. Милли азатлыгъын сандино фронту (СФНО) контроллукъ этеген радиостанциялар оппозициядагъы милли союзну (ОНС) [illegible] къабул [illegible] гетеген ва янгы гьукуматгъа гьакимликни бериден отказ этмекни президент Даниэль Ортегадан талап этеген чакъырывлар токътатылгъан.

Шо масъалагъа байлавлу болуп, геттен жумагюн СФНО-ну ва ОСН-ни делегацияларыны арасында сёйлешивлер болгъан. Никарагуаны янгы сайлангъан президенти Данило Лакайону советниги ТАСС-ны мухбирине билдиргени йимик, ОНС, 25-нчи апрелге белгилеген гьакимликни берив паралатлыкъны шартларында оьтежек ва уьлкеде гюч ишлетилеге [illegible] болмажакъ деп гьисаплай.

Рейтер агентлиги билдирегени йимик, Африканы милли конгрессини (АНК) башчысы Нельсон Манделагъа паспорт берилген (суратда). Шо паспорт булан ол Замбияны тахшагьары Лусакагъа бармагъа ва Африканы милли конгрессини ёлбашчылары булан ёлукъмагъа сюе.

РЕЙТЕР—ТАСС чыгъаргъан сурат.

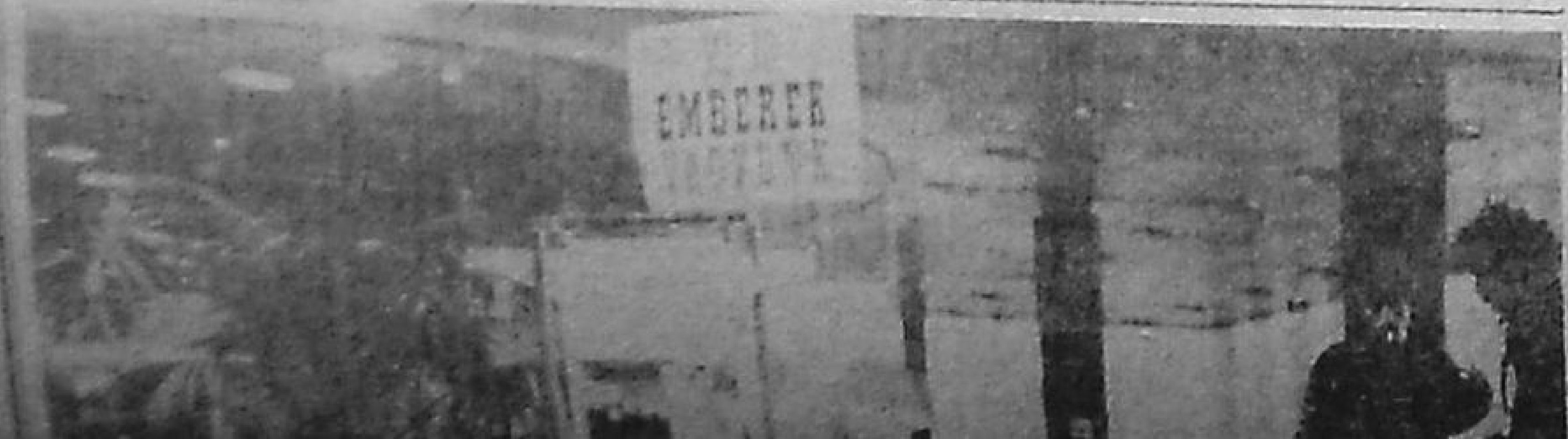

БИР АЛДЫН — АДАМНЫ САВЛУГЪУ

Дюньяда къувзап, къуванып оьмюр сюрмек, жамият производствода къайратлы кюйде загьмат тёкмек учун гьар адамгъа инг де башлап яхшы савлукъ тарыкъ экенлиги белгили. Шо саялы савлай уьлкебизни савлукъ сакълав системасыны агьамиятлы бёлюклеринден саналагъан юрт ерлерде яшайгъан халкъланы савлугъун болдурувгъа гьар гюнлюк тергев тарыкъ.

Буссагьатгъы вакътиде бизин районда, умуми кюйде гьисап этсе, авруйгъан 250 адамгъа савлугъун беклешдирмеге имканлыкълары булангъы Къаягентде центральный, Первомайское, Башлыгент, Оьтемиш юртларда участка больницалар, сонг да 15 фельдшер-акушер ва фельдшер пунктлар ватандашланы ихтиярына берилген. Шоларда оьр квалификациясы, ишде яхшы сынаву булангъы ва танглагъан касбусуна гьакъ юрекден берилген специалистлер аз тюгюл. Айрып айтса, врач-отоларинголог Магьамматкъади Къазанатов, тиш доктор Магьаммат Сайытов, Первомайскоедеги участка больницадан врач-терапевт Магьаммат Мусаев, «Скорая помощь» бёлюкню фельдшери Ольга Рамазанова, Оьтемишдеги участка больницадан Адай Муслимова ва кёп оьзгелери шолайлардан санала

Райондагъы бары да савлукъ болдурув-профилактика идаралар, Оьтемишдеги участка больницадан ва Дружба юртдагъы амбулаториядан къайрылары, медицина кадрлар булан толу кюйде таъмин этилген. Гетген йылны июль айындан тутуп, район больницада касбусун яхшы бажарагъан кадрлар ва гьалиги заманны талапларына жавап береген ясандырывлар булан таъмин этилген районара реанимация бёлюк ачылгъан. Янгыз 1989-нчу йыл савлукъ сакълав идараларыбызны таъмин этмек муратда 15 минг манатгъа медицина къураллар сатып алынгъан. Оьтемишдеги участка больницагъа ва Янгы викъри юртдагъы врач амбулаториягъа санитар транспорт бегетилген. Ондан къайры да, район центры Янгыкъаягентде 180 аврувгъа ери булангъы район больницаны ва бир сменада 200 адамны къабул этмеге болагъан поликлиниканы проект-смета ишлери узакъ къалмай тамамланажакъ. Алданокъ этилген гьисаплагъа гёре, шоланы проект ишлери 4 миллион манатгъа къыйматлана.

Шону булан янаша, юртлу загьматчыланы савлугъун болдурувгъа байлавлу медицина идараларыбызны чалышывунда яда, биз сюймесек де, ишибизни ёрукълашдырмагъа пуршавлукъ этеген кемчиликлер де ёкъ тюгюл. Мисал учун, биз оьрде эсгерген проект-смета документлери гьазирленип турагъан центральный район больницаны къурулуш ишлерин 1991-нчи йыл башлама гёз алгъа тутулгъан. Тек не хайыр, шону къурмакъ учун топуракъ участка гёрсетивде «Къаягент» совхозну администрациясыны ягъындан тувулунагъан четимликлени ва халкъ депутатларыны район Советини исполкомуну къуллукъчуларыны гьайсызлыгъыны натижасында шолай агьамиятлы масъаланы чечиливю йырылмагъа тура.

Мунда эгер хозяйстволаны ёлбашчыларыны ягъындан тергевлю янашыв болдурулса, яшавгъа чыгъармагъа къыйын тюгюл бир нече масъалаланы гьакъында да айтмакъны тийишли гёремен. Районну предприятиелери савлукъ сакълав-профилактика идараланы тарыкълы болагъан ясандырывлар булан таъмин этмек учун харжланы етдирикли къадарда гёрсетмей. Больницалагъа бакъдырылагъан продукталаны сан яны, жураларыны тюрлю-тюрлюлюгю этилеген талаплагъа жавап бермей, яшлар учун хас ашлар етишмей.

Райондагъы бир совхозда сама ишчилени, къуллукъчуланы савлугъун беклешдирмек учун профилакторий болдурулмагъан, чархы авур къатынланы енгил ишлеге гёчюрювню гьайы этилмей. Школагъа юрюмеге чагъы етишмеген яшлар тарбияланагъан идараланы къурувну чаралары гёрюлмей. Сонг да, район больницаны ва ерлердеги савлукъ сакълав идараланы арасында телефон байлавлукъ ёкълугъу ишде хыйлы-хыйлы онгайсызлыкъланы тувдура.

Савлукъ сакълав идараланы чалышывуну асувлулугъун артдырмагъа, медицина къуллукъчулар, савлугъун беклешдиреген адамлар учун тийишли онгайлыкъланы болдурмагъа гереклиги ва шолагъа ошагъанларына байлавлу лакъыр этилсе, хозяйстволаны, райисполкомну, КПСС-ни райкомуну ёлбашчылары бизин къыйын-тынчыбызны англайгъандай гёрюнелер. Амма иш ерине етсе, бир ягъагъа тайып, пысып къалалар. Гьали, янгыртып къурувну девюрюнде, социальный якъдан оьсювню тамурундан камиллешдирмек талап этилегенликни гьисапгъа алып, бош сёзлерден мекенли чаралагъа гёчмеге заман болгъан. Шо бизин барыбызгъа да тие.

А. ДАДАШЕВ,
Къаягент районну савлукъ сакълав бирлешивюню баш врачы.

«Къумукъ тилни сюемен»

Бир гезик магъа Буйнакскидеги аякъ гийимлер этеген фабрикде ана тилни гьакъындагъы лакъыргъа къошулма тюшдю. Мунда бир нече миллетлени вакиллери ишлей. Буса да фабрикде загьмат тёгегенлени авадан пайы къумукълар. Шо гюн цехлерде сёз газетлеге, журналлагъа язылывгъа байлавлу юрюле эди. Мен шонда: «Адамны яшлай яшавгъа къошагъан ана тил», «Миллетни оьктемлиги ана тил», — деген сёзлени эшитгенде олагъа:

— Сизин ойларыгъыз тюз. Ким оьзюню ана тилинде къайсы китапны, журналны яда газетни охуй? — деп айтмай, сорамай болмадым. Бираз заманлыкъ шыплыкъдан сонг бир нече адам: «Ленин ёлу» газетни, «Адабият Дагъыстан» деген журналны охуйман, — деп жавап берди. Бирдагъысы:

— Шо журналны Роман Давитович де охуй, — деди дагъы да сёзлер къошмагъа гёчюрюлюп чыгъагъан «Коммунизмни шавласы» деген газетни 200 адам да алмай.

Неге? Озокъда шо суалгъа жаваплар кёп. Шоланы анализ этгенде буса, олагъа ана тилинде чыгъарылагъан газетлеге язылмай къалмагъа йимик себеплени тапмайсан. Кимге суал берсенг де:

— Бизин оьзюбюзню гьайсызлыгъыбыз, — деп жаваплар къайтара эди.

Миллетни гьюрметин, ону культурасыны тамурларын, мердешлерин янгыз ана тил сакълама болагъанны унутма ярамы? Тюзю теренге гирсенг, шагьарда яшайгъанлар оьзлени ана тилине экинчи тилине йимик къарайгъан болуп бара. Инг башлап шогъар къумукъ агьлюде тувгъан яшларыбызгъа тарбия береген биз ата-аналар айыплыбыз. Ахтарып къарагъанда, шагьарда яшайгъан кёбюсю къумукъ агьлюлени къумукъ адабият булан аралыгъы ёкъ.

Шо гюн магъа фабрикни лагъа ишлеме чакъыра. Мен шонда охувну къумукъ яшланы арасында дёртюнчю классдан башладым. Тюзю, биринчи йыл магъа къумукъ тилни билмейгеним саялы яшлар булан гьаллашма къыйын эди. Анам мени къайтара шагьарда охутма сюйсе де, атабыз къоймады. Ол магъа гьар гезик:

— Къумукъ тил бай ва билмеге тынч тил. Ону билсенг, бизин уьлкебизни хыйлы миллетлерини тилин англамагъа, олар булан къатнашмагъа боласан, — деп ругь бере эди. Шолай болуп да чыкъды. Къумукъ тил татар, къазах, узбек, азербайжан ва оьзге кёп тиллеге ювукъ тил. Сонг да ону алфавитинде рус алфавитден беш алты тюгюл гьарпны башгъалыгъы ёкъ, къумукъ сарынлар, къумукъ кюйлер, адам сююп тынглар йимик гьислени тувдура. Шо саялы да къумукъ тилни сююп къалдым. Школада мени къумукъ тилдеги дарслардан эркин эте билмеге шо юртлу оьзюню яшдагъы ювукълары Шарав Алиевни, Зиявутдин Аселдеровну да кёмеги тийген. Шагьарда буса Агьмат Закарьяев, Генже Генжеев йимик къумукъ уланлар булан къурдаш болуп, ювукъ къардашлар йимик яшайгъаны кёп йыллар бола. Ону агьлюсюню биринчи той шатлыгъына гелгенлени авадан пайы къумукълар болгъаны да Романны къувандыргъан.

— Сизин уьйде къумукъ тилни дагъы да ким биле? — дегенде:

— Къызым Наташа англай, — деп узатды ол лакъырны. — Телевизордан къумукъ пьесалар салынагъанда мен бизин уьйдегилеге таржумачы боламан. Бир пьесаны да къоймай къарайбыз. Бираз алдын телевизордан шаир Магьаммат Атабаевни масхара йырларына гёре онгарылгъан музыкалы берилишни къайтып-къайтып берсе де, тынглар эдим.

ЮХЛАП КЪАЛГЪАН

Говард Матье, австралия парламентини депутаты, пачалыкъ бюджетни гьакъындагъы масъаланы чечегенде юхлап къалгъан ва креслосундан йыгъылып гетген. Жыйынны председатели айтгъан кюйде, парламентни членлерини шо къайдада гючюн-къуватын аямай берилегенлигин бирдагъы керен ачыкъ эте. Ондан сонг ол депутатланы дагъы гюн эртен болгъунча ял алмагъа перерыв билдирген.

ЭРГИШИЛЕРДЕН АРТДА КЪАЛМАЙ

Эргишилер оьзлени гючюн-къуватын самолётну ериндан тербетип де, автомобилни авдарып да, кёкюрегини уьстюне 300 килограмдан да къолай авурлугъу булангъы ташны салып да бизин ажайыпгъа къалдыра. Гьали буса халкъны тамашагъа къалдырмагъа къатынгишилени гезиги етишгенге ошай. Парижде яшайгъан Мари Маккардова тростну тишлери булан хабып

...ни оьзге шагьарларында бол... гъан айры-айры ёрукъсуз иш... лер дагъы генглешмей къал... гъан. Милли азатлыкъны сан... диво фронту (СФНО) контрол... лукъ этеген радиостанциялар... оппозициядагъы милли союзну (ОНС) уьстюнлюгюн къабул... ... тувувгъа халкъны гетереген ва янгы гьукумат...

...гъан. Никарагуаны янгы сайлангъан президенти Данило Лакайону советниги ТАСС-ны мухбирине билдирген йимик, ОНС, 25-нчи апрелге белгилен ген гьакимликни берив пара-хатлыкъны шартларында оьтежек ва уьлкеде гюч этивлеге ...р болмажакъ деп гьисаплай.

...риканы милли конгрессини ёлбашчылары булан ёлукъмагъа сюе.

РЕЙТЕР—ТАСС чыгъаргъан сурат.

БУДАПЕШТ. Экономика реформаны яшавгъа чыгъарылывуну барышында ва социальный масъалалар оьсеген бу гьалиги вакътиде. Венгрияны халкъы янгы гьакъикъатлар булан къаршылаша.

Тахшагьарны къыблы вокзалында булай «манифестациялар» кёп керсилер оьтгеривип тура. Таш полну уьстюнде ерлешген адамлар — оьзлени уьстюнде къалкъысы ёкълар. Олар булай гьалында яшавлукъну масъалаларына тергев ню бакъдырмагъа сюелер.

Пачалыкъ янындан яшавлукъ къурулушланы барышын бек кемитгенлик, ишге тюшмеге бир къадар къыйын болгъан лыкъ, экъчаны къыйматдан тюшювю, къолгъа гелеген загьмат гьакъланы кемитилиню, квартир гьакъланы артыву (февральны биринден тутуп, 35 процентге артгъан) ва коммунальный къуллукълар учун тёлемеген гьакъланы артыву адамланы шо гьалгъа салгъан.

Заралгъа ишлейген предприятиелени ябулгъанлыгъы булан оланы общежитиелеринде яшайгъан адамланы гьисабына уьйсюзлени сыдралары кёп арта. Оланы арасында яшоьрюмлени санаву айрокъда кёп: оьзлер яшайгъан ерлерде даим гелип турагъан алапалары ёкъ саялы яшоьрюмлер уьлкени оьзге районларына гёчмеге борчлу болалар.

МТИ—ТАСС чыгъаргъан сурат.

...«Адамны яшлай яшавгъа къошагъан ана тил», «Миллетни оьктемлиги ана тил», — деген сёзлени эшитгенде олагъа:

— Сизин ойларыгъыз тюз. Ким оьзюню ана тилинде къайсы китапны, журналны яда газетни охуй? — деп айтмай, сорамай болмадым. Бираз заманлыкъ шыплыкъдан сонг бир нече адам: «Ленин ёлу» газетни, «Адабият Дагъыстан» деген журналны охуйман, — деп жавап берди. Бирдагъысы:

— Шо журналны Роман Давитович де охуй, — деди дагъы да сёзлер къошмагъа сюеген де йимик иржайып.

— О кимдир? — деймен гьазиринде къайтара суал берип. Айтагъаным, къумукъ атланы арасында Романны эшитмегенмен.

— Ол бизин фабрикни профсоюз комитетини председатели, рус улан, — деди бирев-биревден алып, шону гертилеме сююп.

Тюзю мен шогъар оьзюм де шеклик этмедим. Бизин шагьарыбызда къумукъ тилде сёйлейген руслар, аварлар, даргилер, татлар аз тюгюл. Олар бир-бирине кёбюсю гезиклерде къумукъ тил булан къатнашып йибереген ни оьзюм де гёргенмен. Тек мен Роман къумукъ тилдеги журналны охуйгъангъа гьайранлыкъ этмесем де, ону булан ёлукъма сюйдюм. Неге тюгюл оьзюнде 600-ден де къолай къумукълар ишлейген бу фабрикде «Ленин ёлу» газетге язылгъанланы санаву 100-ге де чыкъмай. Савлай шагьарда буса къумукъчагъа сызлыгъыбыз, — деп жаваплар къайтара эди.

Миллетни гьюрметин, ону культурасыны тамурларын, мердешлерин янгыз ана тил сакълама болагъанны унутма ярамы? Тюзю теренге гирсенг, шагьарда яшайгъанлар оьзлени ана тилине экинчи тилине йимик къарайгъан болуп бара. Инг башлап шогъар къумукъ агьлюде тувгъан яшларыбызгъа тарбия береген биз ата-аналар айыплыбыз. Ахтарып къарагъанда, шагьарда яшайгъан кёбюсю къумукъ агьлюлени къумукъ адабият булан аралыгъы ёкъ.

Шо гюн магъа фабрикни профсоюз комитетини председатели Роман Давитович Багры кабинетинде къаршы болду. Ол шонда гетген йыл цехлерде юрюлген ярышны гьасиллерин чыгъарагъанлар булан бир де тирелмей къумукъча сёйлеп тербей эди. Бизин лакъырыбыз да шо рус улан булан къумукъ тилде башланды. Огъар биринчи суалны:

— Сизге къумукъ тилни билмеге не зат себеп болду? — деп бердим.

— Атабыз, — деди ол къысгъача.

— Ол буйнакскилими? — деймен дагъы да.

— Билемисен, 40-нчы йыллардан алда, атабыз Давит анабыз Анна булан Прибалтикадан Буйнакскиге гёчюп гелип, мунда учитель болуп ишлеген. Мен Буйнакскиде тувгъанман. Бир номерли Ленинни атындагъы школагъа биринчи классгъа барагъан гюнлерим гьали де эсимде. Сонг атамны Атланавул школагъа ... Огъар къумукъ тил бай ва билмеге тынч тил. Ону билсенг, бизин уьлкебизни хыйлы миллетлерини тилин англамагъа, олар булан къатнашмагъа боласан, — деп ругь бере эди. Шолай болуп да чыкъды. Къумукъ тил татар, къазах, узбек, азербайжан ва оьзге кёп тиллеге ювукъ тил. Сонг да ону алфавитинде рус алфавитден беш алты тюгюл гьарпны башгъалыгъы ёкъ, къумукъ сарынлар, къумукъ кюйлер, адам сююп тынглар йимик гьислени тувдура. Шо саялы да къумукъ тилни сююп къалдым. Школада мени къумукъ тилдеги дарслардан эркин эте эди. Тек шоланы да къутгъармай барып тургъаным бугюн магъа къумукъча охумагъа имканлыкъ бере.

— «Адабият Дагъыстан» деген журналны къумукъ тилде чыгъагъанын алагъанынг гертими? — дегенде, Р. Багры:

— Шо журналгъа язылмай бир йыл да къоймагъанман, Шону бетлеринде печать этилеген хабарланы, шиъруланы ушатаман, — деп жавап берди.

Биз къумукъ тилни гьакъында лакъыр этеген Роман Давитович сабур, саламат сёйлейген, ким булан да гелишип де, кёпню де билмеге сюеген адам. Ол магъа масхарагъа салып «Къуй», «гьарве», «тавхана», «келек» деген сёзлени билемисен? — деп сорагъанда, мен бек тамаша болдум. Шоланы Атланавулда яшайгъанда хоншусу Сугьанат баживу уьйретген. Огъар къумукъ тилни къумукълар болгъаны да Романны къувандыргъан.

— Сизин уьйде къумукъ тилни дагъы да ким биле? — дегенде:

— Къызым Наташа англай, — деп узатды ол лакъырны. — Телевизордан къумукъ пьесалар салынагъанда мен бизин уьйдегилеге таржумачы боламан. Бир пьесаны да къоймай къарайбыз. Бираз алдын телевизордан шаир Магьаммат Атабаевни масхара йырларына гёре онгарылгъан музыкалы берилишни къайтып-къайтып берсе де, тынглар эдим.

Роман Давитович къумукъ пьесаланы, йырланы ушатагъанына ол бизин белгили артистлерибиз Барият Муратова, Тажутдин Гьажиев ойнайгъан пьесаланы атларын эсгерип йибергенде шеклик тувмады. Татам Муратовну чартлатып айтагъан къурч йырларына да айрыча багьа берди. Къумукъланы гьар гюн йимик радиодан берсе де, ялкъмай тынглама сюеген йыравлары Магьамматзапир Багьавутдинов, Бурлият Ибрагьимова йырлайгъан «Аталар», «Денгиз ягъа» деген йырланы гьакъында йылы сёзлер айтды. Шо рус улан, тезден къумукълагъа къатнашып, дослукъда яшайгъаны, адабиятыбызны, культурабызны сюегени бизин оьзюне абургьюрмет этмеге борчлу эте. Неге тюгюл Роман къумукъ тилни оьзюне экинчи ана тили гьисапда танглагъан.

Гь. АТАЕВ.

...де, парламентни тишлерин ...шо къайдада гючюн-къуватын аямай берилегенлигини бирдагъы керен ачыкъ эте. Ондан сонг ол депутатланы дагъы гюн эртен болгъунча ял алмагъа перерыв билдирген.

ЭРГИШИЛЕРДЕН АРТДА КЪАЛМАЙ

Эргишилер оьзлени гючюн-къуватын самолётну еринден тербетип де, автомобилни аварып да, кёкюрегини уьстюне 300 килограмдан да къолай авурлугъу булангъы ташны салып да бизин ажайыпгъа къалдыра. Гьали буса халкъны тамашагъа къалдырмагъа къатынгишилени гезиги етишгенге ошай. Парижде яшайгъан Мари Маккардова тростну тишлери булап хабып 12 тонналыкъ автомобилни 50 метр мезгилге ерли тартгъан. Марини оьзюню авурлугъу буса 45 килограмдан оьтмей. Машинни тартып гелтирген сонг ол къысылгъан тишлерин ачып болмай, дагъы да ярым сагьат къалгъан.

ЖИЙРЕН ЧАЧЛЫ АДАМЛАР

Франциядагъы Перпиньян шагьардагъы жийрен тюсдеги чачлы адамланы белгили бирлешивюню членлери олайланы сыры гьакъында хыйлы маълуматлар жыйгъан. Елена Прекрасная ва египет пачаны къатыны Клеопатра да жийрен чачлы болгъан экен. Жийрен чачлы адамлар Шотландияда ва Ирландияда айрокъда кёп. Шо тюс аслу гьалда ата тайпасындан геле. Жийрен чачлы адамлар оьзлени гьалекли хасияты булан айрыла.

Редактор
С. Н. ВАЛИЮЛЛАЕВ.

ТВ

ТАЛАТГЮН, 6 МАРТ

I ПРОГРАММА

6.30 120 минут. 8.35 «Алкуш ва солдат». Мульт. фильм. 9.00 «Шарлоттаны тагъымчагъы». Уьч серияллы телевизионный чебер фильм. 2-нчи сериясы. 10.05 «Шулай болгъан... болгъан...» 10.20 Киноафиша. 16.30 Уьстюнлюгю 45 йыллыгъына. «Разведчик Николай Кузнецов». «Къамавгъа алынгъан шагьардагъы къызъяш» деген документли фильмлер. 16.50 «ТОКС ахтарыв юрюте». Каспийск шагьарны 8 номерли школасыны ахтарывчулары хабарлай. 17.30 «Сизин гьакъыгъызда ва сизин учун». Тилевлеге гёре къурулгъан концерт. 18.00 «Дагъыстан» деген информация публицистика программа. 18.30 Заман. Янгылыкъланы телевизионный къуллугъу. 19.00 «Дагъыстан» деген информация-публицистика программаны давам этилиню. 19.25 «Мержан» деген ансамбль согъа. Къырым татарланы лирика йырлары. 19.40 «Насип иржайгъан къатынлар». Беш серияллы телевизионный чебер фильм. 1-нчи сериясы — «Вера». «Экран». (Премьерасы). 21.00 Заман. Янгылыкъланы телевизионный къуллугъу. 21.30 Зураб Соткилава йырлай. 22.30 Политикагъа байлавлу лакъырлашывлар. Эстониядагъы гьал. 23.30 Бизин студияда М. Воскресенский. 23.50 Янгылыкъланы телевизионный къуллугъу.

II ПРОГРАММА

8.00 Эртенги гимнастика. 8.15 «Барышня». Илму-англатыв фильм. 8.35, 9.35 Физика. 11-нчи класс. 9.05 Француз тил. Охутувну биринчи йылы. 10.05 Француз тил. Охутувну экинчи йылы. 10.35, 11.35 География. 7-нчи класс. Дюнья океаны. 11.05 Ожакъны академиясы. 12.05 Тарихге байлавлу фильмлер. «Сююв ва пача къатын». В. Гюгону «Мария Тюдор» деген пьесасына гёре. 13.45 Ритмикалы гимнастика. 15.25 «Бийна майдан» деген чебер фильм. 16.45 Билдиривлер. 16.50 А. Меликовну асарларына гёре къурулгъан концерт. 17.45 «Келпет» оьр класслы яшлар учунгъу адабият берилиш. 18.30 Заман. Янгылыкъланы телевизионный къуллугъу. 19.00 СССР-ни Оьр Советини сессиясында. Перерывинде (20.00) — «Гечегиз яхшы болсун, гиччипавлар!» «Къыз гьаичы Кузя».

АРБАГЮН, 7 МАРТ

I ПРОГРАММА

6.30 120 минут. 8.35 Халкъ яратывчулугъуну «Энемжая» деген VIII Халкъара фестивальны телевизионный программасы. «Электрик тувархы». (Венгрия). 9.05 «Шарлоттаны тагъымчагъы». Уьч серияллы телевизионный чебер фильм. 3-нчю сериясы. 10.10 Дюньяны айланасында. Альманах. 11.10 Гиччи концерт. 16.30 «Бир болгъан бир болмагъан Иванушка болгъан». Телевизионный документли фильм. 16.50 «Дюнья — бизин ортакъ уьюбюз» деген сурат конкурс. 16.55 Къатынгишилени Халкъара гюню 8 Мартгъа багъышлангъан шатлыкъ жыйын. 18.30 Заман. Янгылыкъланы телевизионный къуллугъу. 19.00 Художник - модельер Гулейла Омаханова. 19.25 «Дагъыстан» деген программа. 19.45 «Насип иржайгъан къатынлар». Беш серияллы чебер фильм. Экинчи фильм — «Нина». 21.00 Заман. Янгылыкъланы телевизионный къуллугъу. 21.30 Сиз шону бажарасыз». 22.15 Оперетта, оперетта. 23.50 Янгылыкъланы телевизионный къуллугъу. 23.45 Эфирдеги музыка. Сайламлылары.

II ПРОГРАММА

8.00 Эртенги гимнастика. 8.15 Илму-англатыв фильм: «Къочкакълыкъны сагьаты». «Насипли болмагъа бажарывлулукъ». 8.35, 9.35 Информатиканы ва гьисап этив техниканы кюрчюлери. 11-нчи класс. ЭВМ-ни ишде къоллав. 9.05 Немец тил. Охутувну биринчи йылы. 10.05 Немец тил. Охутувну экинчи йылы. 10.35, 11.35 Музыка. 5-нчи класс. А. П. Бородинни музыкасындагъы нартланы келпетлери. 11.10 «Исси экмек». Илму-англатыв фильм. 12.05 Бородинни атындагъы Пачалыкъ квартетини концерти. 12.55 Гюндюзгю такрарлав фильм. «Къыркъ йыл болгъанда да умут этемен». Телевизионный чебер фильм. ГДР. 14.15 СССР-ни халкъларыны къышлыкъ VIII Спартакиадасы. Коньки чабыв спорт. Киевден берилиш. 17.00 Яшлар учунгъу фильм. «Етти йылдан он эки йылгъа ерли». «Мосфильм». 18.15 Яшлыкъ йырлай ва бийий. 18.30 Заман. Янгылыкъланы телевизионный къуллугъу. 19.00 СССР-ни Оьр Советини сессиясында. Перерывинде (20.00) — «Гечегиз яхшы болсун, гиччипавлар!» 21.30 Иллюзион. «Чочара». Чебер фильм. Италия. (Биринчилей).

РАДИО

ТАЛАТГЮН, 6 МАРТ

7.15 «Тангчолпан» деген информация - публицистика программа. 17.00 Янгы хабарлар. 17.20 Сиражлин Токъболатовну «Чыдамлыкъ» деген хабары. 17.35—18.00 Аргъан согъуп айтагъан сарынларыны концерти.

АРБАГЮН, 7 МАРТ

7.15 «Тангчолпан».

РЕДАКЦИЯНЫ АДРЕСИ:
367007, Магьачкъала, Комсомол проспекти, 61.

ТЕЛЕФОН НОМЕРЛЕРИ: редакторну заместителини — 7-24-96, жаваплы секретаргъа ва партия бёлюгюне — 7-28-76, юрт хозяйство бёлюгюне — 7-23-72, кагъызлар ва информация бёлюгюне — 7-28-85, культура ва промышленность бёлюклерине — 7-22-01, издательствогъа — 7-51-92, бухгалтериягъа — 7-30-94.

Газета отпечатана офсетным способом в типографии издательства Дагестанского обкома КПСС. (Комсомольский проспект, 61).